

Opvoedingsondersteuning bij ouders van jongeren

> **EXPOO** <

expertisecentrum
opvoedingsondersteuning

Verkenning van behoeften en aanbod

Woord vooraf

Alle ouders hebben weleens vragen bij het opgroeien en opvoeden van hun kind. Veelal vinden ouders antwoorden op deze vragen in hun nabije omgeving: bij grootouders, familie, vrienden, aan de schoolpoort, ... Naast deze informele steun bestaat er ook 'georganiseerde opvoedingsondersteuning'. Hieronder hoort dienstverlening die ouders informatie aanbiedt, ingaat op vragen, ouders met andere ouders in contact brengt, ... Ouders kunnen op heel wat plaatsen terecht voor deze dienstverlening. Samen zorgen heel wat organisaties voor een waaier van aanbod dat aansluit bij de verschillende ondersteuningsnoden van gezinnen.

Vaak focust dienstverlening rond opvoedingsondersteuning zich op gezinnen met jonge kinderen. Investeren in de vroege levensperiode van kinderen is van groot belang. Anderzijds houdt opvoeden niet op wanneer kinderen zes of twaalf jaar zijn. Opvoedingsondersteuning is er ook voor ouders van jongeren. Maar wat zijn de behoeften van ouders met jongeren? Wat ervaren ze als ondersteunend? Is er voldoende aanbod op maat van ouders met jongeren? Onder meer voor de uitbouw van de Huizen van het Kind is het een uitdaging om aandacht te hebben voor deze doelgroep.

Vanuit haar opdracht inzake kennisverzameling en -verspreiding, ging EXPOO op zoek naar toonaangevende rapporten en documentatie. Deze themabundel beoogt een beknopt overzicht te bieden van de huidige situatie van opvoedingsondersteuning voor ouders van jongeren. Behoeften en aanbod voor deze doelgroep worden in kaart gebracht.

In het eerste deel van deze bundel wordt ingegaan op de literatuur. Daarvoor werden acht studies, uitgevoerd in België of Nederland, onder de loep genomen. Een synthese geeft de belangrijkste bevindingen weer die over de onderzoeken heen kunnen worden afgeleid. Nadien wordt dieper ingegaan op elk bestudeerd onderzoek.

In het tweede deel van deze tekst wordt een overzicht gegeven van bestaande aanbod voor ouders van jongeren in Vlaanderen.

De eerste versie van deze bundel werd nagelezen en becommentarieerd door significante personen uit het werkveld. Op basis van deze feedback werd de bundel aangepast.

Deze themabundel is opgemaakt voor iedereen die meer achtergrondinformatie en inspiratie zoekt over opvoedingsondersteuning aan ouders met jongeren:

- beleidsactoren
- deelnemers en coördinatoren netwerken
- organisaties uit diverse sectoren die opvoedingsondersteuning aanbieden
- studenten

Inhoudsopgave

Woord vooraf	1
Deel 1 Vaststellingen uit de geraadpleegde literatuur: behoeften van ouders van jongeren	5
1. Vaststellingen	9
2. De studies	13
2.1 Jong! Opvoeding en gezinskenmerken bij Vlaamse kinderen (6 jaar) en jongeren (12 jaar).	13
2.2 Opvoedingsondersteuning in Blankenberge: een onderzoek bij ouders, diensten & jongeren.	17
2.3 Opvoedingsproblemen van tieners en de behoefte aan opvoedingsondersteuning	19
2.4 De invloed van ouderlijke responsiviteit en ouderlijke opvolging op de leefwereld van de (grootstedelijke) jeugd.	21
2.5 We moeten praten! Ontwikkeling van ouder kind communicatie en delinquentie: moderatie door steun van ouders	23
2.6 Kennis over opvoeden. De vragen van ouders, het aanbod van de overheid en de mogelijkheden van de markt.	25
2.7 Grenzen stellen bij pubers: vasthouden en loslaten	30
2.8 Themabundel EXPOO: hebben ouders behoefte aan opvoedingsondersteuning?	31
Deel 2 Aanbod opvoedingsondersteuning voor ouders van jongeren	35
1. Informatie en voorlichting	39
2. Adviseren en lichte hulp	43
3. Instrumentele hulp	47
4. Versterken van netwerk, sociale steun en zelfhulp	49
Nawoord	51

Deel 1

Vaststellingen uit de geraadpleegde literatuur:
behoeften van ouders van jongeren

EXPOO ging op zoek naar Nederlandstalige toonaangevende rapporten en documentatie. Hieruit blijkt dat er weinig wetenschappelijk onderzoek voorhanden is over de behoefte aan opvoedingsondersteuning die ouders van jongeren¹ hebben.

Wel zijn er heel wat studies² die ingaan op de behoefte aan opvoedingsondersteuning van ouders in het algemeen. In onze zoektocht naar bronnen stelden we vast dat we geen specifiek onderzoek (over ouders van jongeren) hebben voor ouders met een migratiegeschiedenis. Voor meer informatie over opvoeding en opvoedingsondersteuning bij deze gezinnen verwijzen we naar de themabundel van EXPOO³.

In deze themabundel wordt niet dieper ingegaan op de noden die ouders ervaren bij de seksuele en relationele opvoeding van hun kind. Hiervoor verwijzen we naar het kwalitatief onderzoek van Sensoa⁴.

Er werd gekozen om een diepgaande analyse te maken van acht bronnen, uit Vlaanderen en/of Nederland⁵.

Volgende onderzoeken werden opgenomen in de geraadpleegde literatuur:

- Jong! Opvoeding en gezinskenmerken bij Vlaamse kinderen (6 jaar) en jongeren (12 jaar) Sofie Rousseau; Prof. Dr. Karla Van Leeuwen; Prof. Dr. Karel Hoppenbrouwers; Prof. Dr. Annemie Desoete, Prof. Dr. Roeljan Wiersema - December 2012
- Opvoedingsondersteuning in Blankenberge: een onderzoek bij ouders, diensten & jongeren. Team preventie jongerenwelzijn West-Vlaanderen. September 2008
- Opvoedingsproblemen van tieners en de behoefte aan opvoedingsondersteuning door Ad Vermulst uit Gezinspedagogiek Deel II: Opvoedingsondersteuning. Pg. 181-203; Vandemeulebroecke L., Van Crombrugge H., Janssens J., & Colpin H., 2002 Garant
- De invloed van ouderlijke responsiviteit en ouderlijke opvolging op de leefwereld van de (grootstedelijke) jeugd. Dr. Diederik COPS- KUL Leuvens instituut voor criminologie - Ad Hoc Onderzoeksnota januari 2013
- We moeten praten! Ontwikkeling van ouder kind communicatie en delinquentie: moderatie door steun van ouders. Keijsers Loes, Frijns Tom, Branje Susan J.t.; Meeus Wim 2010 Pedagogiek 30e jaargang
- Kennis over opvoeden. De vragen van ouders, het aanbod van de overheid en de mogelijkheden van de markt. Trimbos-instituut; P. Speetjens ; D. Van der Linden ; F. Goossens ; Utrecht, 2009
- Grenzen stellen bij pubers: vasthouden en loslaten - Onderzoek onder ouders van pubers ten behoeve van het opvoeddebat - December 2009, Leusden
- Themabundel EXPOO: hebben ouders behoefte aan opvoedingsondersteuning. Oktober 2011

In wat volgt, wordt een synthese gegeven van de belangrijkste vaststellingen die voor EXPOO uit de bestudeerde onderzoeken naar voren komen.

Daarna wordt elk individueel onderzoek uitgebreid toegelicht vanuit zijn eigen kader en invalshoek.

1 We opteren ervoor te spreken over jongeren. De termen tieners, pubers worden ook vaak gebruikt. Met de term jongeren hebben we het over de ruime doelgroep +12jarigen. Deze term omvat alle aspecten van de ontwikkeling(fysische, psychosociale).

2 www.expoo.be/sites/default/files/kennisdocument/themabundelrdrif.pdf

3 www.expoo.be/sites/default/files/kennisdocument/2012_opvoedingonderst_migratie_16-1web.pdf

4 www.expoo.be/sites/default/files/kennisdocument/behoeftepeilingrsvouders2005.pdf

5 De geraadpleegde onderzoeken zijn te downloaden in het documentatiecentrum op www.expoo.be of in de EXPOO-bib.

1. Vaststellingen

Uit de doorgenomen onderzoeken kunnen we niet aangeven dat de behoefte aan opvoedingsondersteuning bij ouders van jongeren in grote mate verschilt van de behoeftes van gezinnen in het algemeen.

We stellen volgende zaken vast:

Ouders in Vlaanderen zijn doorgaans tevreden over het opvoeden.

Ouders geven aan de opvoeding over het algemeen goed aan te kunnen en weinig problemen te ervaren. Specifiek bij ouders van jongeren, blijkt een derde onder hen aan te geven dat het opvoeden van hun jongere doorgaans makkelijk verloopt. Ruim de helft ervaart deze taak als wisselend (noch makkelijk, noch moeilijk); 17% omschrijft de opvoeding van jongeren als een zware taak. Een klein deel van de Vlaamse ouders geeft aan de opvoeding als stresserend te ervaren. Wanneer ouders gezinsproblemen (bv. beperkte sociale steun en communicatie in het gezin, weinig betrokkenheid voelen, problemen in de partnerrelatie, ...) ervaren, rapporteren ze minder draagkracht en meer stress rond de opvoeding.

Opvoedingsgedragingen verschillen naargelang de leeftijd van het kind/jongere.

Onderzoek geeft aanwijzingen dat opvoedingsattituden (basishouding), opvoedingsbeleving en behoeften aan ondersteuning van ouders niet verschillen afhankelijk van de leeftijd van het kind. Opvoedingsgedragingen van ouders variëren wel. Het gaat hier om gedragingen als psychologische controle, aanmoedigen van zelfstandigheid, positief ouderlijk gedrag en disciplineren.

Uit het JOnG!-onderzoek blijkt dat ouders van zesjarige kinderen vaker praten met hun kinderen, dingen samen doen, geïnteresseerd zijn in de hobby's van hun kinderen, tijd spenderen aan het aanleren van regels, straffen, en negeren.

Ouders van twaalfjarigen moedigen de zelfstandigheid meer aan en gebruiken psychologische strategieën om invloed uit te oefenen op het gedrag van hun kind.

Belang van ouder-kind relatie tijdens de adolescentie.

De ouder-kind relatie verandert met het opgroeien van een kind. Onderzoek toont aan dat een warme ouder-kind relatie samen gaat met een hogere levenstevredenheid en subjectief welbevinden bij jongeren.

Het belang van emotionele gehechtheid en ouderlijke opvolging heeft een blijvende impact op de verdere ontwikkeling van jongeren. Daarnaast is er de gelijktijdige invloed vanuit andere systemen zoals van de vriendengroep.

In de opvoeding van jongeren is het belangrijk dat ouders tegemoet komen aan de toenemende verlangens naar autonomie van het kind en dat ze een omgeving creëren waarin open communicatie kan plaatsvinden.

Voor jongeren vormt het gezin een belangrijke bron van ondersteuning.

Jongeren geven aan een aantal verwachtingen te hebben naar hun ouders op vlak van ondersteuning. Ouders zijn een belangrijke gesprekspartner bij heel wat onderwerpen. De jongeren appreciëren het wanneer hun ouders het gesprek aangaan over een thema, daarnaast vinden ze het belangrijk dat ouders hun mening argumenteren. Ze appreciëren het niet als ouders hun een standpunt opdringen, ze willen graag zelf een mening kunnen vormen. Naast hun ouders, vermelden ze ook broers, zussen en grootouders als informele steunbronnen.

Veel ouders hebben vragen over het stellen en handhaven van grenzen.

Hoewel ouders meestal tevreden zijn over hun opvoeding, betekent dat niet dat ze geen vragen hebben. Veel ouders geven aan af en toe bezorgd te zijn over de opvoeding en de ontwikkeling van hun kind. Ouders van kinderen van elke leeftijd, hebben af en toe vragen. Een aantal vragen lijkt specifiek te zijn voor ouders van jongeren. Ouders hebben het vaakst vragen over algemene opvoedingsvaardigheden die voor elke leeftijd relevant zijn. Ze willen weten hoe andere ouders met hun kind communiceren, welke grenzen ze kunnen/moeten stellen en hoe ze dat best doen. Ouders van tieners ervaren de meeste moeilijkheden bij het stellen van grenzen rond het gebruik van nieuwe media (internet en gamen), school /huiswerk en het huishouden/de eigen kamer. Daarnaast hebben heel wat ouders ook vragen over de sociaal-emotionele ontwikkeling. De omgang met leeftijdsgenoten is een thema dat op elke leeftijd terugkomt. Ouders van jongeren stellen zich specifiek vragen over de invloed van vrienden en over hoe ze zelf kunnen omgaan met de kritiek die hun tiener op hen geeft. Ook zitten ouders vaak met vragen rond 'moeilijk' gedrag van hun kind. Ook hier zien we een verschillende invulling naargelang de leeftijd van het kind. Bij ouders van tieners gaan vragen vooral over agressief gedrag. Een laatste thema waar ouders (met kinderen van elke leeftijd) vaak vragen over hebben, is de school.

Behoefte aan steun.

Opvoeden is een onderwerp dat door ouders vaak wordt aangekaart in gesprekken met andere ouders. Veel ouders geven aan over de opvoeding van hun jongere te praten binnen de familie- en vriendenkring.

Uit de geraadpleegde literatuur kunnen we afleiden dat ongeveer één op vijf ouders aangeeft een behoefte te hebben aan professionele ondersteuning bij de opvoeding⁶. Er kan niet afgeleid worden dat de soort steun die ouders wensen, zou verschillen naargelang de leeftijd van hun kind. Algemeen stellen we vast dat ouders het liefst steun krijgen van iemand uit hun omgeving. Ook scholen en CLB's kunnen een belangrijke rol spelen in de steun die ouders beleven. Ouders zouden op deze plaatsen graag informatie over opvoeden ontvangen. Daarnaast is internet een belangrijke bron van informatie, maar hier vinden ouders niet altijd hun weg. Ze vinden het nuttig om informatie over opvoeden te zoeken en erover te praten binnen hun netwerk. Ouders geven aan voorstander te zijn van een duidelijke wegwijzer van de sociale kaart in hun buurt zo mogelijk opgedeeld naargelang leeftijd. Ouders staan niet negatief tegenover een campagne over opvoeden, maar vinden het belangrijk dat die informatief en niet normatief is.

⁶ Hier dient wel opgemerkt te worden dat de geselecteerde onderzoeken onderling moeilijk vergelijkbaar zijn, en dit cijfer dus voorzichtig geïnterpreteerd moet worden.

Aard van steun.

Vaak wordt de informatieve ondersteuning die ouders krijgen, afgestemd op de leeftijd van het kind: ouders krijgen informatie over thema's die horen bij de leeftijd van hun kind. Onderzoek wijst erop dat het ook belangrijk is aandacht te hebben voor opvoedingsgedragingen van ouders die verschillen naargelang de leeftijd van hun kind, zoals psychologische controle, aanmoedigen van zelfstandigheid, positief ouderlijk gedrag en disciplineren.

Ook gaat men er vaak vanuit dat ouders vragen hebben wanneer ze op problemen of moeilijkheden tijdens de opvoeding botsen. Onderzoek wijst aan dat ouders ook behoefte hebben aan algemene opvoedinformatie. Bijkomend stellen onderzoekers vast dat wanneer de algemene kennis onder volwassenen over opvoeden, opvoedingsvaardigheden en ontwikkeling van kinderen vergroot, ook de kwaliteit van advies binnen het informele netwerk kan toenemen. Idealiter zouden ouders de mogelijkheid moeten hebben om op verschillende manieren steun te vinden bij de opvoeding.

Belang om te investeren in opvoedingsondersteuning voor ouders van jongeren.

Ongeveer één derde van de ouders van jongeren geeft aan behoefte te hebben aan informatie en advies bij de opvoeding van hun kinderen. Onderzoek benadrukt het belang van blijvend investeren in opvoedingsondersteuning. Op basis van het kinderrechtenverdrag (IVRK) wordt de overheid gewezen op zijn verantwoordelijkheid op vlak van het realiseren van de rechten van kinderen en het ondersteunen van ouders in hun ouderschap. Opvoeden wordt over het algemeen bekeken als een gedeelde verantwoordelijkheid tussen de private en de publieke sfeer. Uit de geraadpleegde rapporten distilleren we een aantal belangrijke elementen waar opvoedingsondersteuning op moet inzetten:

- Om zowel tegemoet te komen aan verantwoordelijkheden en rechten van ouders enerzijds en aan het garanderen van een optimale ontwikkeling van het kind anderzijds, hanteert opvoedingsondersteuning best uitgangspunten zoals empowerment, emancipatie en gedeelde verantwoordelijkheid. Het is belangrijk om blijvend aandacht te besteden aan het niet paternaliseren van ouders in de ondersteuning bij de opvoeding. Daarnaast blijkt het niet-vraaggericht aanbieden van hulp weinig doeltreffend en blijkt het opleggen van een bepaalde norm de opvoedingsstress bij ouders te verhogen.
- Opvoedingsondersteuning heeft zowel een reactieve als een preventieve functie. Opvoedingsondersteuning moet ingaan op vragen en behoeften van ouders en moet problemen vroegtijdig onderkennen en signaleren. Daarnaast moet opvoedingsondersteuning in zijn proactieve, verrijkende functie inzetten op bijv. het verspreiden van informatie en het geven van voorlichting.
- Opvoedingsondersteuning moet breed bekeken worden en verder gaan dan de ondersteuning van de ouder-kindrelatie. Er moet aandacht zijn voor de bredere context. Opvoeden is een gedeelde verantwoordelijkheid van ouders en al wie met kinderen in contact komt. Integraal werken en samenwerken kan bovendien bijdragen tot de laagdrempeligheid van opvoedingsondersteuning en het bereik vergroten.

- Opvoedingsondersteuners kunnen ouders best informatie aanreiken, zodat ze hun eigen situatie in een perspectief kunnen plaatsen en op een goed geïnformeerde manier zelf weldoordachte keuzes kunnen maken. Onderzoek benadrukt dat het belangrijk is om ouders gerust te stellen door klemtonen te leggen op wat goed gaat en op het zelfregulerende proces van opvoeding.
- Onderzoek geeft aan dat er ingezet moet worden op een brede waaier van aanbod opvoedingsondersteuning gaande van informatie, advies, praktische steun, sociale steun tot training.
- Het ondersteuningsaanbod moet voor iedereen beschikbaar zijn, er moet verhoogde aandacht zijn voor gezinnen die met minder kansen aan de start komen of in ongunstige omstandigheden leven (proportioneel universele dienstverlening).

2. De studies

In dit hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de acht studies die we onder de loep namen. We geven beknopte samenvattingen van de studies. Daarbij wordt steeds een overzicht gegeven van de onderzoeksvraag, onderzoeksgroep en gebruikte methoden. Vervolgens wordt ingegaan op de resultaten en de conclusie van het onderzoek.

2.1 Jong! Opvoeding en gezinskenmerken bij Vlaamse kinderen (6 jaar) en jongeren (12 jaar).

Sofie Rousseau; Prof. Dr. Karla Van Leeuwen; Prof. Dr. Karel Hoppenbrouwers; Prof. Dr. Annemie Desoete, Prof. Dr. Roeljan Wiersema - December 2012⁷

Onderzoeksvraag. Dit onderzoek behandelt het thema 'Opvoedings- en gezinskenmerken bij Vlaamse kinderen (zesjarigen) en jongeren (twaalfjarigen)'. Specifiek werd er gepeild naar de ontwikkeling, de opvoeding, de gezondheid en het gedrag van het kind.

Onderzoeksgroep. Vlaamse onderzoeksgroep. Grootschalig onderzoek met in totaal 4767 bevroegde ouders: Ouders zesjarigen N= 1879; ouders twaalfjarigen N= 1445. Daarnaast vulden 1443 twaalfjarigen een vragenlijst in.

Methoden. De gegevens werden longitudinaal verzameld bij ouders van een cohorte 6-jarigen en 12-jarigen. Er werd gebruik gemaakt van zelfrapportage door Vlaamse ouders uit acht deelnemende regio's. De ouders kregen vragen met betrekking tot de opvoeding van hun 6 -12 jarige kind. Enkel in de cohorte twaalfjarigen werden ook de jongeren zelf bevroegd over de opvoeding.

Resultaten.

Opvoedingsgedragingen, opvoedingsbeleving en (gezins)problemen. Gemiddeld genomen rapporteren Vlaamse ouders vaak tot zeer vaak positieve opvoedingsgedragingen (bv. samen iets doen met het kind). Ze geven aan weinig gebruik te maken van bepaalde manieren om probleemgedrag te controleren, zoals het kind slaan of het kind zijn/haar gedachten of gevoelens proberen te veranderen. Er is slechts een matige overeenstemming tussen de rapportage door ouders en de rapportage door de twaalfjarigen over de opvoedingsgedragingen van ouders. Ouders lijken hun eigen opvoedingsgedrag positiever voor te stellen dan dat hun kind dat doet.

Uit deze studie blijkt dat Vlaamse ouders gemiddeld genomen het gevoel hebben de opvoeding goed tot zeer goed aan te kunnen. Ze rapporteren weinig tot geen problemen en ondervinden ook weinig problemen in het gezin. Problemen omtrent steun en communicatie onder gezinsleden, betrokkenheid, geborgenheid of problemen in de partnerrelatie worden maar door een beperkt aantal ouders gemeld. Vlaamse ouders lijken wel moeilijkheden te ervaren in hun eigen functioneren.

⁷ www.expo0.be/sites/default/files/kennisdocument/2012_23_rapport_32_opvoeding_6_en_12_j.pdf

Hoewel dit rapport gemiddeld genomen een positief beeld schetst van ouders tijdens de opvoeding, blijkt dat een beperkt aantal individuele ouders afwijken van deze positieve gemiddelden. Een op vijf ouders geeft aan tijdens het laatste jaar de behoefte te hebben gehad aan professionele ondersteuning bij de opvoeding. Een klein maar toch substantieel deel van de Vlaamse ouders geeft aan de opvoeding als stresserend te ervaren. Een aantal ouders heeft attitudes die volgens de huidige wetenschappelijke stand van zaken minder aangepast zijn. Zo blijkt bijvoorbeeld één op drie Vlaamse ouders niet akkoord te gaan met de stelling 'ouders die zichzelf goed verzorgen, zijn betere ouders'. Drie tot veertien procent van de ouders gelooft sterk in het gebruik van fysieke straffen. Een klein aantal ouders stelt opvoedingsgedragingen die negatief kunnen zijn voor de ontwikkeling van het kind.

Verschillen naargelang leeftijd van het kind. Uit de studie blijkt dat ouders van zesjarigen en ouders van twaalfjarigen verschillen in hun opvoedingsgedragingen. Het lijkt wel of ouders van zesjarigen in het algemeen meer opvoedingsgedrag stellen. Immers, voor bijna alle in JOnG! bevroegde opvoedingsgedragingen rapporteren zij dit vaker te doen dan ouders van twaalfjarigen. Ouders van zesjarigen rapporteren meer te praten met hun kinderen, meer dingen samen te doen, meer geïnteresseerd te zijn in de hobby's van hun kinderen en meer tijd te spenderen aan het aanleren van regels. Ze rapporteren ook vaker hun kind te straffen en te negeren. Er zijn twee opvoedingsgedragingen die ouders van zesjarigen minder vaak stellen dan ouders van twaalfjarigen, namelijk het aanmoedigen van zelfstandigheid en het gebruiken van psychologische technieken om invloed uit te oefenen op het gedrag van hun kind. Een voorbeeld daarvan is wanneer een jongere iets doet dat de ouder niet wil, en de ouder vervolgens probeert om de jongere zich schuldig te laten voelen. Wat betreft opvoedingsattitudes van ouders en de manier waarop ouders de opvoeding beleven, zijn er geen verschillen tussen ouders met jonge versus oudere kinderen.

Verbanden tussen variabelen. Ouders die meer positief ouderlijk gedrag rapporteren (bijvoorbeeld interesse tonen in het kind en samen activiteiten doen), blijken meer prosociaal gedrag bij hun kind te rapporteren (bijvoorbeeld klasgenootjes helpen) dan andere ouders. Ouders die stellen dat ze negatief gedrag van hun kind vaak bestraffen en positief gedrag van hun kind vaak belonen met iets materieels, rapporteren meer externaliserend probleemgedrag bij hun kind (probleemgedrag gericht op de buitenwereld, zoals agressie, liegen en hyperactiviteit) dan andere ouders. Verder toont het onderzoek een verband aan tussen gezinsproblemen en opvoedingsstress. Ouders die aangeven meer gezinsproblemen te ervaren (zoals beperkte steun en communicatie onder gezinsleden, weinig betrokkenheid en geborgenheid, problemen in de partnerrelatie), rapporteren minder draagkracht en meer stress in de opvoeding van hun kind. Ouders die gebruik maken van ondersteuning (naar aanleiding van allerlei soorten problemen) ervaren significant minder draagkracht en meer stress in de opvoeding.

Het verband tussen opvoedingsgedrag en zorg is beperkt. Er is een beperkt aantal significante verbanden tussen de rapportage van minder draagkracht en meer stress in de opvoeding enerzijds en meer nood aan professionele ondersteuning bij de opvoeding anderzijds. De onderzoekers vonden deze resultaten niet verwonderlijk gezien volgens hen een groot deel van de noden aan ondersteuning waarschijnlijk wordt ingelost door het informele netwerk. Langs de andere kant is het ook mogelijk dat er toch een aantal niet-ingeloste behoeften aan zorg zijn waarvoor men als gevolg van bepaalde barrières (structurele en attitude barrières) geen verdere professionele hulp zoekt.

Ouders die voor hun kind gebruik maken van zorg (alle soorten zorg, niet enkel naar aanleiding van vragen of problemen met betrekking tot de opvoeding) rapporteren meer opvoedingsstress dan andere ouders. Tot slot geeft het onderzoek aan dat ouders die rapporteren nood te hebben aan professionele ondersteuning niet erg verschillen van ouders die rapporteren deze nood niet te hebben. Beide groepen blijken bijvoorbeeld evenveel positief ouderlijk gedrag te stellen en evenveel regels te hanteren. Hier dient te worden opgemerkt dat er geen oorzaak-gevolg verbanden gelegd kunnen worden, aangezien dit onderzoek zich baseert op gegevens verzameld tijdens één meetmoment.

Conclusie.

In hun conclusie formuleren de onderzoekers een aantal beleidsaanbevelingen. Sommige daarvan zijn specifiek van toepassing op ouders van pubers en adolescenten. Andere gaan op voor ouders in het algemeen, waarbij er geen tegenindicatie is dat ze niet opgaan voor ouders van pubers. De belangrijkste beleidsaanbevelingen worden hieronder toegelicht.

Investeren in opvoedingsondersteuning voor ouders van kinderen van lagere schoolleeftijd en jongeren. Initiatieven voor opvoedingsondersteuning zijn vandaag veelal gericht op gezinnen (moeders) met kinderen van voorschoolse leeftijd, mede ingegeven door het belang van vroegtijdige preventie. Deze klemtoon lijkt echter gebaseerd op een geloof in de lineaire ontwikkeling van kinderen en houdt weinig rekening met verschillende opvoedingscontexten. Uit de studie blijkt duidelijk dat ook ouders van lagere schoolkinderen en jongeren opvoedingsvragen en soms –moeilijkheden hebben. Volgens deze studie is investeren in opvoedingsondersteuning voor deze doelgroep dan ook een verantwoorde keuze.

Inhoudelijke klemtonen in initiatieven voor opvoedingsondersteuning diversifiëren volgens de leeftijd van het kind. De JOnG!-studie geeft aanwijzingen voor het feit dat opvoedingsattituden, opvoedingsbeleving en behoeften aan ondersteuning van ouders niet verschillen afhankelijk van de leeftijd van het kind. Opvoedingsgedragingen van ouders variëren wel. Deze resultaten moeten volgens de onderzoekers niet leiden tot het eenzijdig focussen op bepaalde thema's in bepaalde leeftijdsgroepen. Het gaat immers om gemiddelden waarvan individuele ouders kunnen afwijken. Wel kan het zinvol zijn om te diversifiëren in klemtonen. Hierbij blijken de thema's 'psychologische controle', 'aanmoedigen van zelfstandigheid' en 'positief ouderlijk gedrag' vooral belangrijk voor ouders van twaalfjarigen. Bepaalde disciplinerende technieken zoals 'straffen', 'hard straffen' en 'materieel belonen' blijken vooral belangrijk voor ouders van zesjarigen.

Beluisteren van verschillende perspectieven. De resultaten uit dit onderzoek wijzen op inconsistenties tussen de rapportage door jongeren en door ouders over opvoedingsgedragingen van ouders. In het IVRK is de participatie van kinderen en jongeren één van de centrale uitgangspunten. In participatief werken is er constante aandacht voor de afstemming van het hulpverleningsproces op de betekenisverleningen van kinderen en jongeren (Office of the United Nations Commissioner for Human Rights, 1989). De inconsistenties tussen jongeren- en ouder rapportage in de JOnG!-studie ondersteunen nogmaals het belang hiervan.

Belang van een informatief en geruststellend karakter van proactieve ondersteuning. Het is belangrijk om blijvend aandacht te besteden aan het niet paternaliseren van ouders in de ondersteuning bij de opvoeding. Ten eerste gaat dit in tegen principes van emancipatie en empowerment. Ten tweede blijkt het niet-vraaggericht aanbieden van hulp weinig doeltreffend (Vandemeulebroecke et al., 2002). Ten derde blijkt het opleggen van een bepaalde norm de opvoedingsstress bij ouders te verhogen (Purdom, Lucas & Miller, 2006; Taghon, 2008). Opvoedingsondersteuners kunnen ouders best informatie aanreiken, zodat ouders hun eigen situatie in een perspectief kunnen plaatsen en op een goed geïnformeerde manier zelf weldoordachte keuzes kunnen maken. De studie benadrukt dat het belangrijk is om ouders gerust te stellen door klemtonen te leggen op wat goed gaat en op het zelfregulerende proces van opvoeding (Hermanns, 1995; Vandemeulebroecke et al., 2002).

Inzetten op verbreding van opvoedingsondersteuning: integraal werken. De resultaten van de JOnG!-studie tonen aan dat kwetsbaarheden op vlak van opvoeding samengaan met kwetsbaarheden op andere domeinen, namelijk op gebied van kindontwikkeling, ouder- en gezinsfunctioneren. Dit pleit ten eerste voor het uitbreiden van de functie van bestaande initiatieven van opvoedingsondersteuning naar een bredere ondersteuning die meer aanraakt dan de opvoeding alleen. Ten tweede kunnen andere instanties die in contact komen met ouder en kind bepaalde verantwoordelijkheden in de opvoedingsondersteuning opnemen, bijvoorbeeld huisartsen, buitenschoolse kinderopvang, jeugdbewegingen, muziekscholen, ... Het verbreden van de functies van verschillende instanties kan de laagdrempeligheid van opvoedingsondersteuning ten goede komen en ertoe leiden dat meer gezinnen bereikt worden. Specifieke instanties voor opvoedingsondersteuning kunnen deze andere instanties helpen in het uitvoeren van hun bredere taak.

Kwetsbare groepen benaderen op zowel proactieve als reactieve wijze. Opvoedingsondersteuning moet blijven inzetten op de toegankelijkheid oftewel de laagdrempeligheid van het aanbod. Het overstelpen van kwetsbare groepen met extra informatie rond opvoeding (bijvoorbeeld extra folders, extra gesprekken), kan ervoor zorgen dat deze groepen zich overladen en geviseerd voelen, wat hun (opvoedings-)stress mogelijks verhoogt. Er moet worden ingezet op de inclusie van een grote variëteit aan thema's in de proactieve ondersteuning van alle opvoeders. Bij reactieve hulp kan volgens de studie best worden ingezet op het includeren van specifieke thema's voor kwetsbare groepen. Waar in de proactieve ondersteuning best vermeden wordt dat kwetsbare groepen het gevoel krijgen het sowieso slecht te doen, wat de kans verhoogt op stress en het zich afzetten tegen elke vorm van ondersteuning, kan er in de reactieve (vraaggerichte) ondersteuning wel worden ingegaan op specifieke zorgvragen van gezinnen met bepaalde kenmerken.

Blijven investeren in de ondersteuning van opvoeding van kinderen en jongeren. Een combinatie van data uit de JOnG!-studie met bepalingen uit het Internationaal Verdrag van de Rechten van het Kind (IVRK) kan worden aangewend om te legitimeren dat er blijvend geïnvesteerd moet worden in opvoedingsondersteuning. De JOnG!-studie toont aan dat sommige ouders nood hebben aan ondersteuning, en dat andere ouders bepaalde gedragingen stellen die samenhangen met een minder gunstige kindontwikkeling, zij het zonder dat deze ouders nood voelen aan ondersteuning. Het IVRK stelt dat de overheid de taak heeft ouders te ondersteunen in de opvoeding van hun kind, om zo een optimale ontwikkeling van het kind te garanderen. Daarbij moet de overheid wel de verantwoordelijkheden en rechten van ouders respecteren. Deze taak kan het best worden volbracht door in te zetten op empowerment, emancipatie en gedeelde verantwoordelijk (Office of the United Nations Commissioner for Human Rights, 1989; Vandemeulebroecke et al., 2002; Vandenbroeck & Roose, 2006; Voets, 2009; Willems, 2007).

2.2 Opvoedingsondersteuning in Blankenberge: een onderzoek bij ouders, diensten & jongeren.

Team preventie jongerenwelzijn West-Vlaanderen. September 2008⁸

Onderzoeksvraag. Onderzoek over de afstemming van de opvoedingsvragen van ouders in relatie tot het bestaande aanbod.

Onderzoeksgroep. Vlaamse onderzoeksgroep. Voor dit onderzoek selecteerde de bevolkingsdienst van de stad Blankenberge 94 gezinnen voor deelname. Van deze groep namen 55 gezinnen effectief deel aan de studie. Die deelname werd in de meerderheid van de gevallen geleverd door de moeder. De studie leverde gegevens op over de opvoedingssituatie van 84 kinderen.

Methoden. Ouders werden geïnterviewd met behulp van de gestandaardiseerde vragenlijst "Onvervulde Behoeftte aan Opvoedingsondersteuning" van Jo Hermans (J.Hermans, G. Schrijvers, F.Öry, Helpen bij opgroeien en opvoeden, 2005). Deze vragenlijst vertoont een boomstructuur en vertrekt vanuit mogelijke opvoedingsvragen die ouders kunnen hebben op elf levensterreinen: regels en grenzen; vriendschappen en erbij horen; school; genotsmiddelen; emoties; communicatie; lichamelijke klachten; vrije tijd; eigen ouderrol; identiteit; en seksualiteit.

Tijdens de interviews werd ook gepeild naar het opleidingsniveau van de respondent.

Het opleidingsniveau werd gebruikt om in de resultaten een tweedeling te maken tussen hoger opgeleide ouders en lager opgeleide ouders. Hoger opgeleide ouders binnen dit onderzoek zijn ouders die universitair onderwijs, hoger niet universitair, algemeen secundair onderwijs of technisch onderwijs hebben voltooid.

⁸ www.expoo.be/sites/default/files/kennisdocument/opvoedingsondersteuning_blankenberge_onderzoek_ouders_en_jongeren_2008.pdf

Resultaten.

Opvoedingsvragen. Ouders hebben het vaakst vragen over hun eigen ouderrol in het gezin. Op de tweede plaats komen vragen in verband met school, regels, grenzen en vrije tijd. Over genotsmiddelen en seksualiteit worden het minst aantal opvoedingsvragen geformuleerd. 70% van de opvoedingsvragen die ouders hebben, rapporteren ze zelf als 'niet of maar een beetje belastend'. Hoewel ouders veel vragen over regels/grenzen en over de vrije tijd van hun kinderen hebben, worden deze opvoedingsvragen niet als belastend ervaren. Levensterreinen waar ouders veel vragen over hebben én die wel belastend zijn, hebben betrekking op emoties, de school, vriendschappen/erbij horen, communicatie en de eigen ouderrol binnen het gezin. Hoger opgeleide ouders blijken meer opvoedingsvragen te hebben op het terrein vrije tijd, alhoewel deze vragen beperkt blijven en minder belastend zijn. Lager opgeleide ouders lijken beduidend meer opvoedingsvragen te hebben over emoties. Ze ervaren die vragen als belastend, zoeken daarbij naar steun, maar evalueren die als ontoereikend. Beide groepen blijken veel opvoedingsvragen te hebben over de eigen ouderrol.

Ondersteuningsbehoefte. Ouders zoeken bij 71% van hun opvoedingsvragen steun. Dat doen ze zowel voor opvoedingsvragen die belastend als minder belastend zijn. Steun wordt het vaakst gezocht voor opvoedingsvragen over school, emoties, lichamelijke klachten, gevolgd door opvoedingsvragen over de eigen ouderrol, seksualiteit en vriendschappen. Er wordt het minst steun gezocht op het vlak van vrije tijd. Als ouders steun zoeken voor opvoedingsvragen dan valt het op dat ze in 77 % van de gevallen tevreden zijn met de gevonden steun. Ouders zijn het vaakst tevreden met steun geboden rond vragen over identiteit, seksualiteit, regels/grenzen en communicatie. Steun bij opvoedingsvragen in verband met vriendschappen, school, genotsmiddelen, emoties, en de eigen ouderrol geeft minder tevredenheid. Alhoewel de vragen omtrent school en emoties belastend zijn en de meeste steun hieromtrent wordt gezocht, is de tevredenheid hier lager.

Ouders vinden vooral steun bij de eigen familie en/of vriendenkring. Daarnaast is de school (de leerkracht of CLB medewerker) de belangrijkste professionele ondersteuner. Samen zorgen ze voor drie kwart van de steun waarop ouders beroep doen. Wanneer enkel gekeken wordt naar de belastende en zeer belastende opvoedingsvragen, dan blijken ouders in de eerste plaats beroep te doen op de school en het CLB. Voor 12% van de belastende tot zeer belastende opvoedingsvragen wordt geen steun gezocht. Ouders zijn over het algemeen meer tevreden over steun verkregen door de eigen familie en vriendenkring dan over professionele opvoedingsondersteuning.

Visie van jongeren. Jongeren koesteren een aantal verwachtingen naar hun ouders toe op vlak van ondersteuning. Zo vormen ouders voor jongeren een belangrijke gesprekspartner bij heel wat onderwerpen. Jongeren appreciëren het wanneer hun ouders met hen het gesprek aangaan over een thema, en vinden het belangrijk dat ouders argumenten aandragen voor hun mening. Jongeren geven wel aan dat ze niet willen dat ouders hen een standpunt opdringen, ze willen graag zelf een mening kunnen vormen. Naast hun ouders, vermelden jongeren ook broers, zussen en grootouders als informele steunbronnen.

De bevraagde jongeren hebben een ruime opvatting over de ondersteuning die een school kan bieden. Zo rapporteren ze onder meer het belang van informatieoverdracht over specifieke thema's zoals drugs en seksualiteit, het begeleiden in het maken van een gepaste studiekeuze of het organiseren van groepsgesprekken. Jongeren geven aan graag geïnformeerd te worden over bestaande ondersteunende diensten en opperen de suggestie om hierover les of folders te krijgen op school.

Veel ouders kampen met vragen rond de balans tussen school en vrije tijd bij hun kind. Belangrijk om

mee te nemen in dit debat is dat vrije tijd door jongeren als belangrijke bron van ondersteuning wordt aangeduid. Vrije tijd is een manier om hun gedachten te verzetten en een moment om vrienden te ontmoeten, die beschouwd worden als grote steunpilaren.

Conclusie.

Ouders van jongeren in Blankenberge hebben vooral nood aan ondersteuning rond opvoedingsvragen over school, emoties en hun eigen ouderrol. Uit de studie blijkt dat ouders vooral op de eigen familie en vriendenkring beroep doen voor ondersteuning bij opvoedingsvragen. Ze zijn bovendien tevreden over die steun. Initiatieven die de informele steunvormen kunnen bevorderen, verdienen volgens deze studie dan ook de voorkeur. Daarnaast wijst de studie op de belangrijke rol die scholen en CLB's kunnen spelen in opvoedingsondersteuning. Het professionele ondersteuningsaanbod in het onderwijs moet daarom versterkt worden. Heel wat ouders hebben hiervoor de weg al gevonden, maar het onderwijs vandaag kan voor deze opvoedingsvragen niet altijd de passende ondersteuning bieden. Voor jongeren vormt het gezin een belangrijke bron van ondersteuning.

2.3 Opvoedingsproblemen van tieners en de behoefte aan opvoedingsondersteuning⁹

Door Ad Vermulst uit Gezinspedagogiek Deel II: Opvoedingsondersteuning. Pg. 181-203 ;
Vandemeulebroecke L., Van Crombrugge H., Janssens J., & Colpin H., 2002 Garant

Onderzoeksvragen. Welke opvoedingsproblemen, ervaren ouders? In welke mate hebben ouders behoefte aan opvoedingsondersteuning?

Onderzoeksgroep. De ouders van een aselechte steekproef van 2541 kinderen die afkomstig zijn uit de twee hoogste klassen van het basisonderwijs en de eerste twee klassen van het voortgezet onderwijs.

Methode. De ouders vulden een vragenlijst in over opvoedingsproblemen en ondersteuning.

Resultaten.

Opvoedingsproblemen. De meeste problemen hebben vooral te maken met de relatie tussen ouder en kind en het stellen van regels en grenzen (teveel TV kijken, niet meehelpen in de huishouding, zich tegenover de ouder verzetten, ouder-kind communicatie die op ruzie uitloopt, ouder en kind begrijpen elkaar niet, niet goed met zakgeld kunnen omgaan).

Daarnaast zijn er tal van problemen die te maken hebben met het kind zelf (faalangst, geen zelfvertrouwen, concentratieproblemen, liegen, lichamelijke klachten, ...). Veel problemen zijn er ook op het gebied van slechte schoolresultaten en de aandacht die aan het huiswerk wordt besteed. ook stelt het kind veel vragen op gebied van seksualiteit. De hiervoor genoemde problemen worden benoemd door 25 à 75% van alle ouders. Problemen die vaak voorkomen hoeven niet altijd problemen te zijn die door de ouders als zorgelijk worden ervaren. Van de hierboven genoemde problemen zijn het vooral problemen die te maken hebben met het kind zelf of met de school waarover ouders zich het meeste zorgen maken.

⁹ Zie EXPOO-Bib:

http://vubis.kindengezin.be/webopac/FullIBB.csp?WebAction=ShowFullIBB&EncodedRequest=*B90*09*29*C1*2C*CA*D5*21*14*96*DD*C5*0F*1F7&Profile=Expoo&OpacLanguage=dut&NumberToRetrieve=50&StartValue=2&WebPageNr=1&SearchTerm1=GEZINSPEDAGOGIEK%20DL%202%20BOEK%20OPVOEDINGSONDERSTEUNING%20.2.9232&SearchT1=&Index1=Index1&SearchMethod=Find_1&ItemNr=2

Ook over de wederzijdse interactie maakt men zich vaak zorgen. Problemen die het minst voorkomen maar de ouders zorgen baren zijn: drugs, stelen, roken, spijbelen, verkeerde vrienden en vernielen. Problemen over schoolresultaten en concentratieproblemen komen veel meer voor in het voortgezet onderwijs dan in het basisonderwijs. Kinderen in het basisonderwijs stellen meer vragen over seksualiteit terwijl kinderen in het voortgezet onderwijs er meer mee experimenteren. Er zijn geen grote verschillen tussen leerlingen van het basisonderwijs (de laatste twee jaar) en leerlingen van het voortgezet onderwijs (de 1e twee jaar), de gevonden verschillen liggen in het verlengde van de ontwikkeling die elke tiener doormaakt.

Behoeftte aan ondersteuning. Acht procent van alle ouders in dit onderzoek heeft vooral behoefte aan informatie en advies als het gaat om problemen rond emoties (zoals faalangst, gebrek aan zelfvertrouwen en zich ongelukkig voelen) en problemen met betrekking tot school (zoals slechte schoolresultaten, weinig aandacht voor het huiswerk en concentratieproblemen). Over vage lichamelijke klachten heeft men veel behoefte aan advies (7% van alle ouders), maar ook over problemen op het gebied van de relatie tussen ouder en kind (4 à 5%). Daarnaast is er behoefte aan advies over de gezondheid van het kind (groeipijnen en eten), overige emotionele problemen (humeurig zijn, neerslachtig zijn, onzelfstandig zijn), gedrag (agressief zijn, liegen, zich vervelen) en regels stellen (teveel TV kijken, niet willen meehelpen in het huishouden).

In totaal gaven bijna 32% van de ouders aan dat ze bij één of meer problemen behoefte hebben aan informatie of advies hierover. Dat bijna één derde van de ouders deze behoefte heeft wil niet zeggen dat ze ook daadwerkelijk gebruik zullen maken van de mogelijkheid die er op het gebied van opvoedingsondersteuning bestaat. Op de vraag of men behoefte heeft aan opvoedingsondersteuning geeft 4,8% van alle ouders aan deze zeker te hebben en 16,5% deze misschien te hebben.

Gewenste vormen van opvoedingsondersteuning. Ouders blijken vooral behoefte te hebben aan opvoedingsondersteuning in de vorm van foldermateriaal en boekjes en een centraal punt waar geheel vrijblijvend binnengelopen kan worden voor advies en informatie over opvoedingsproblemen (9% van de ouders in dit onderzoek kruisten deze vorm van opvoedingsondersteuning aan). Ook de oudercursus, thema/voorlichtingsbijeenkomst en de opvoedingstelefoon worden als gewenste vormen gezien (5 à 6% van alle ouders geeft deze mogelijkheid aan). Opvoedingssprekuren en een video met informatie verdienen minder de voorkeur maar worden nog door 3 à 4 % genoemd.

Conclusie.

Ongeveer één derde van de ouders van tieners geeft aan behoefte te hebben aan informatie en advies bij de opvoeding van hun kinderen. Gezien deze grote behoefte verdient het aanbeveling om de komende jaren intensief te investeren in opvoedingsondersteuning aan ouders van tieners. Deze ouders hebben vooral behoefte aan een centraal punt waar men vrijblijvend binnen kan lopen voor informatie en advies. De ontwikkeling van dergelijke centrale inlooppunten moet dan ook bevorderd worden. Ruim 40% van de ouders heeft behoefte aan informatie in de vorm van foldermateriaal en boekjes. Ook in de ontwikkeling van dit materiaal voor deze doelgroep moet geïnvesteerd worden. Gezien de behoefte aan themabijeenkomsten en oudercursussen verdient het aanbeveling materiaal te ontwikkelen dat gericht is op ouders van tieners. Thema's die daar aan de orde moeten komen zijn: school en leerproblemen, omgaan met emoties, regels en grenzen, en communicatie tussen ouder en kind.

De mate waarin ouders problemen signaleren op het gebied van het gebruik van genotsmiddelen is erg laag. Uit diverse onderzoeken blijkt echter dat het gebruik van softdrugs, harddrugs, alcohol en tabak bij jongeren in behoorlijke mate voorkomt. In deze onderzoeken werden jongeren zelf als respondent gebruikt, terwijl in dit onderzoek de ouders hierover informatie gaven. Dit betekent wellicht dat op vlak van genotsmiddelen zich veel aan de waarneming van ouders onttrekt. Anderzijds gaat het in dit onderzoek om tieners tussen pakwerk 10 en 14 jaar en is de kans om genotsmiddelen te gebruiken niet erg groot.

2.4 De invloed van ouderlijke responsiviteit en ouderlijke opvolging op de leefwereld van de (grootstedelijke) jeugd¹⁰.

Dr. Diederik COPS- KUL Leuvens instituut voor criminologie - Ad Hoc Onderzoeksnota januari 2013

Onderzoeksvraag. De concrete vraag die aan de basis van de onderzoeksnota ligt, is de volgende: 'In de bijkomende studies van de steden worden in verschillende analyses opvolging en responsiviteit van ouders opgenomen als verklarende factoren. Deze blijken in verschillende analyses een belangrijke rol te spelen. De onderzoeksvragen die hieruit voorkomen:

- Met welke thema's zijn de variabelen die peilen naar de ouder-kind relaties in verband gebracht in respectievelijk JOP-monitor Brussel (2010) en JOP-monitor Gent-Antwerpen (2012)?
- Welke kennis kan er uit de algemene wetenschappelijke literatuur worden gehaald omtrent de invloed van ouders op de leefwereld van jongeren in een (groot)stedelijke context?
- Welke beleidsaanbevelingen kunnen op basis van deze bevindingen worden gedaan met betrekking tot ouders in een grootstedelijke context?

Onderzoeksgroep en methoden. De onderzoekers brengen een overzicht van de verschillende analyses in de JOP-monitor Gent - Antwerpen en Brussel waar ouders een rol spelen. Deze analyses worden specifiek besproken vanuit de bredere literatuur over de rol die ouders spelen.

Resultaten.

Traditioneel werd er vanuit gegaan dat deze levensfase zich zou kenmerken door een 'generatiekloof' en fungeerde het conflictmodel als populair uitgangspunt. Tijdens de adolescentie zouden zich een groeiende kloof en toenemende conflicten tussen ouders en hun kinderen ontwikkelen, het product van de behoefte van adolescenten om emotioneel 'los te komen' van hun ouders; conflicten tussen ouders en kinderen zouden essentieel zijn in dit separatieproces.

Toch maken de meeste jongeren zonder al te veel problemen de adolescentie door, zetten vlot de stap naar de volwassenheid en hebben en/of behouden een goede band met hun ouders. Naast deze belangrijke nuancerings aan de traditionele visie op de ouder-kind relaties tijdens de adolescentie, tonen meer algemene onderzoeken het belang van een autoritatieve opvoedingsstijl in de positieve ontwikkeling van kinderen en adolescenten aan. Een dergelijke opvoedingsstijl wordt gekenmerkt door hoge niveaus van responsiviteit, gecombineerd met een grote mate van (democratische) opvolging, in tegenstelling tot de permissieve opvoedingsstijl – hoge responsiviteit, lage opvolging – en de autoritaire manier van opvoeden, gekenmerkt door een lage responsiviteit en een sterke opvolging.

¹⁰ http://www.expoo.be/sites/default/files/kennisdocument/de_invloed_van_ouderlijke_responsiviteit_en_ouderlijke_opvolging_2013.pdf

Een goede en warme ouder-kind relatie blijkt op een quasi universeel niveau samen te hangen met een hogere levenstevredenheid en subjectief welbevinden bij adolescenten; ook over culturele grenzen heen heeft een goede relatie tussen ouders en kinderen een positief effect op (de levenstevredenheid bij) adolescenten, een effect dat sterk gelijklopend is bij jongeren met een verschillende culturele achtergrond. Dit is een bevestiging van de 'Parental Acceptance-Rejection Theory' (Rohner, 1986), die stelt dat ouderlijke aanvaarding – warmte, ondersteuning en respect – op een universeel niveau positief verband houdt met de adequate en positieve psychosociale ontwikkeling van kinderen en adolescenten. Desondanks kan een cultuurgevoelige benadering bijdragen tot een meer genuanceerd en gedetailleerd beeld van de precieze relaties tussen beide ouders en hun kinderen.

De overgang van kindertijd naar adolescentie betekent voor de grote meerderheid van de jongeren een enorme expansie van de breedte en complexiteit van hun leefwereld. Specifiek met betrekking tot de ouder-kind relaties, is er een toenemende onafhankelijkheid, met een afname van de tijd die binnen en/of samen met het kerngezin wordt doorgebracht en een toename van het belang van peers in de leefwereld van adolescenten. Tijdens de adolescentie treden ook andere contexten, die onafhankelijk van de familiale context opereren, als belangrijke socialiserende milieus op. De peer groep, de schoolomgeving, de massa media, de fysieke en sociale leefomgeving, enzovoort worden steeds meer een relevant referentiekader, die op bepaalde momenten in conflict kunnen komen met het gezinsmilieu.

Een ecologisch perspectief op de psychosociale ontwikkeling van adolescenten veronderstelt dat de invloed van belangrijke ontwikkelingsgerelateerde milieus, zoals het familiale functioneren, afhankelijk zijn van de sociologische kenmerken van de buurt waarin de jongeren en hun families wonen. Vanuit deze benadering wordt logischerwijs veel aandacht besteed aan de (groot)stad, die als context bij uitstek gekarakteriseerd door een sterke concentratie van allerhande negatieve omstandigheden.

Conclusie.

Algemeen kan er worden vastgesteld dat ouders zonder meer een invloed uitoefenen op zeer diverse aspecten van de leefwereld van (stedelijke) jongeren. Ook uit de voorbije grootstedelijke scholenonderzoeken die het JOP in Brussel (2010), Gent en Antwerpen (2012) heeft gevoerd, blijkt duidelijk dat ouders tot op zekere hoogte een significante invloed uitoefenen op diverse aspecten van de leefwereld van hun kinderen. Tegelijkertijd kan er, vanuit de systeembenadering, worden afgeleid dat ook andere invloeden van tel zijn tijdens de adolescentie. Het is inherent aan deze levensfase dat een proces van individuatie-separatie optreedt. Terwijl tijdens de kindertijd het gezinsmilieu als belangrijkste referentiepunt fungeert, wordt tijdens de adolescentie de peergroep steeds belangrijker. Adolescenten gaan eerder naar vrienden met persoonlijke gevoelens en problemen; bovendien wordt ook steeds meer (vrije) tijd samen met leeftijdsgenoten doorgebracht (Dacey & Kenny, 1997). Hoewel het belang van emotionele gehechtheid en ouderlijke opvolging niet kan genegeerd worden en een blijvende impact heeft op de verdere ontwikkeling van adolescenten, kan de gelijktijdige invloed vanuit andere systemen niet genegeerd worden. Wanneer het afzonderlijke gewicht van deze ouderlijke variabelen nagaan wordt, is een globale benadering waarin ook de andere relevante systemen in de leefwereld van jongeren een plaats krijgen, onontbeerlijk.

Het blijft echter nog steeds onduidelijk welke invloed de stedelijke context zelf als socialiserend milieu uitoefent op de relatie tussen ouders en hun kinderen. De ecologische benadering die sinds de jaren tachtig (opnieuw) aan populariteit heeft gewonnen, vertrekt grotendeels vanuit een negatief perspectief, waarin de stad in essentie wordt gezien als een concentratie van armoede en andere negatieve fenomenen. De meeste aandacht wordt daarom besteed aan de mate waarin deze negatieve kenmerken, die sterk geconcentreerd zijn in de stedelijke contexten, de ouderlijke competenties en de ouder-kind relaties onder druk zetten en de impact die hiervan uitgaat op de psychosociale ontwikkeling van de jongere.

Toekomstig JOP-onderzoek, waarin jongeren in grootsteden worden bevraagd en ook jongeren in niet-stedelijke gebieden, zal toelaten na te gaan of er kwalitatieve verschillen bestaan in de invloed die ouders uitoefenen op hun kinderen.

2.5 We moeten praten! Ontwikkeling van ouder kind communicatie en delinquentie: moderatie door steun van ouders¹¹

Keijsers Loes, Frijns Tom, Branje Susan J.t.; Meeus Wim- 2010- Pedagogiek 30e jaargang

Onderzoeksvragen. Hoe ontwikkelen controle door ouders, vragen stellen door ouders en vertellen door kinderen zich in de middenadolescentie? Hoe hangen de ontwikkelingen in deze aspecten van ouder-kind communicatie samen met de ontwikkeling van delinquentie in de adolescentie? Zijn deze processen verschillend onder verschillende familieomstandigheden?

Onderzoeksgroep. Deze 4-jarige studie bij 309 adolescenten onderzocht of veranderingen in ouder-kind communicatie en een toename in kleine criminaliteit gerelateerde processen zijn.

Methoden. Adolescenten rapporteerden jaarlijks over hoeveel zij vertelden aan hun ouders en hoeveel vragen, controle en steun ze ervoeren van hun ouders. Ook rapporteerden ze over hun betrokkenheid bij delinquente activiteiten, zoals graffiti, vandalisme en winkeldiefstal.

Resultaten.

Met toenemende leeftijd, worden jongeren steeds meer autonoom en onafhankelijk van hun ouders. De ouder-kind relatie verandert mee van een asymmetrische relatie, waarin adolescenten afhankelijk zijn van hun ouders, naar een meer symmetrische relatie, waarin adolescenten worden behandeld als zelfdenkende en volwassen individuen en waarin macht meer gelijkwaardig is verdeeld. Latente Groei Modellen toonden dat jongeren, naarmate ze ouder worden, steeds minder vertellen aan hun ouders. Ook controle door ouders nam af in de adolescentie. De mate waarin ouders vragen stellen veranderde niet. Een sterkere afname in hoeveel jongeren vertellen was gerelateerd aan een toename in delinquentie.

¹¹ <http://www.expoo.be/sites/default/files/kennisdocument/405-444-1-pb.pdf>

Bij jongeren die veel steun van ouders ervoeren, was er een verband tussen een minder snelle afname in controle en een toename in delinquentie. Bij jongeren die weinig steun ervoeren was dit verband er niet: Bij deze groep werd juist een verband gevonden tussen hoge beginniveaus van delinquentie en een snellere afname in controle door ouders.

Conclusie.

Samengevat laat deze 4-jarige studie zien dat ouders controle loslaten, terwijl jongeren tegelijkertijd steeds minder informatie met hun ouders delen. Naast associaties op gemiddelde niveaus, toonden de onderzoekers bovendien dat een sterkere afname in hoeveel kinderen vertellen samenhangt met een sterkere toename in delinquentie. Bij jongeren die minder steun van hun ouders ervoeren, was hoger beginniveau van delinquentie gerelateerd aan een sterkere afname in controle door ouders, terwijl bij jongeren die veel steun van hun ouders ervoeren, er juist een positief verband was tussen een sterkere afname in controle en een minder snelle toename in delinquentie. Deze bevindingen tonen dus duidelijk aan dat het van belang is om veranderingen in ouder-kind communicatie te bestuderen in verschillende gezinsomstandigheden.

Deze bevindingen suggereren verder dat er geen eenduidig advies kan worden gegeven met betrekking tot het al dan niet controle uitoefenen op jongeren. De nuance zit in de kwaliteit van de ouder-kind relatie. De onderzoekers suggereren, op grond van hun bevindingen, dat ouders in een goed functionerend gezin met een hoog niveau van open communicatie de controle enigszins zouden moeten loslaten tijdens de adolescentie, om tegemoet te komen aan de toenemende verlangens naar autonomie van het kind. Deze ouders zouden een omgeving moeten handhaven of creëren waarin open communicatie kan plaatsvinden, bijvoorbeeld door interesse te tonen, en zouden er op mogen vertrouwen dat hun kind hen vertelt over belangrijke zaken en om steun en advies zal vragen. Ouders die over het algemeen als minder grote bron van steun worden ervaren door hun kind, zouden er juist goed aan doen om de niveaus van controle te handhaven (aangezien deze iets lager zijn), en daarnaast ook open communicatie te stimuleren. Deze combinatie van strategieën kan mogelijk samenhangen met een minder snelle toename in delinquentie van jongeren in gezinnen met iets minder soepel functionerende ouder-kind relaties.

2.6 Kennis over opvoeden. De vragen van ouders, het aanbod van de overheid en de mogelijkheden van de markt.

Trimbos-instituut, Utrecht, 2009 ; P. Speetjens ; D. Van der Linden ; F. Goossens¹²

Dit onderzoek werd uitgevoerd in Nederland en bestaat uit verschillende luiken: een literatuurstudie, een enquête, een focusgroep en expertmeetings.

Literatuurstudie

Onderzoeksvraag. 'Hoe kunnen de informele en formele vormen van opvoedingsondersteuning verbeterd of beter benut worden, zodat meer ouders bereikt worden door opvoedingsondersteuning'

Onderzoeksgroep & methoden. Nederlandse onderzoeksgroep. Er werden 25 landelijke en provinciale onderzoeken geïnterpreteerd, er werden landelijke rapporten gelezen en de databank Effectieve Jeugdinterventies werd geraadpleegd.

Resultaten.

Aanbod opvoedingsondersteuning. In Nederland is er een breed scala aan formele en informele vormen van opvoedingsondersteuning voorhanden. Tot op heden zijn er slechts enkele interventies waarvan de effectiviteit via wetenschappelijk onderzoek bewezen werd. Deze evidence based interventies worden slechts mondjesmaat toegepast binnen de jeugdgezondheidszorg (Prinsen, 2006). De meeste effectiviteitsstudies handelen over formele interventies. Er is erg weinig kennis over de effecten van en de tevredenheid over informele opvoedingsondersteuning. Er is ook weinig geweten over de effectiviteit van het aanbieden van kennis en informatie over opvoeden via websites, tijdschriften, boeken, ...

Opvoedingsvragen. Na inventarisatie van 25 landelijke en provinciale onderzoeksrapporten werd een top vijf samengesteld van de meest voorkomende opvoedingsvragen van ouders.

1. Algemene ontwikkeling van kinderen, gezondheid en kinderziektes
2. Gedrag van kinderen, met name moeilijk en ongehoorzaam gedrag
3. Grenzen stellen, luisteren en gehoorzamen, corrigeren en straffen
4. Sociaal-emotionele ontwikkeling, zelfvertrouwen, onzekerheid en (faal)angst
5. Algemene opvoedingsvragen en -vaardigheden

Deze top vijf komt grotendeels overeen met eerdere inventarisaties (Ince, 2008; Sniijders, 2006), al wordt de aanvoerder van de lijst 'algemene ontwikkeling van kinderen, gezondheid en kinderziektes' in de eerdere dossiers niet genoemd. Dat kan verklaard worden doordat dit onderzoek een brede inventarisatie heeft gemaakt van zowel vragen, problemen en behoefte aan informatie over opvoedingsonderwerpen. Opvallend is dat de vaakst gestelde vraag van ouders niet alleen over problemen gaat, maar over de ontwikkeling in het algemeen. Veel interventies gaan er verkeerdelijk vanuit dat ouders vragen hebben wanneer ze op problemen of moeilijkheden tijdens de opvoeding botsen. Dit onderzoek wijst aan dat ouders dus (ook) behoefte hebben aan algemene opvoedinformatie.

¹² www.expoo.be/sites/default/files/kennisdocument/Kennis%20over%20opvoeden.pdf

Ondersteuningsbehoeften. Wanneer ouders zich zorgen maken en vragen hebben over opvoeden, vraagt 61% advies of hulp bij mensen buiten het gezin, de familie of de vriendenkring. De overige ouders vinden hun vragen meestal niet problematisch genoeg om hiervoor professionele hulp te zoeken of vinden snel zelf een oplossing. Een klein gedeelte van de ouders (4%) weet niet waar ze hulp kunnen krijgen en 2% vindt het moeilijk om hulp te vragen.

Opvallend is dat een deel van de ouders hun eigen vragen niet problematisch genoeg vindt om hiervoor professionele hulp te vragen. Kennelijk vinden deze ouders dat professionele ondersteuning enkel past wanneer de vraag problematisch is.

Wanneer ouders buiten de eigen familie- en vriendenkring steun zoeken, stellen ze hun vragen het liefst aan een consultatiebureauarts, jeugdarts of huisarts, aan de leerkracht of leidster van het kind. Slechts een beperkt aantal ouders zoekt steun bij een professionele opvoedkundige of psycholoog. Er is onder ouders een minder grote behoefte aan dit soort formele opvoedingsondersteuning, terwijl er juist daar gewerkt wordt met effectieve interventies.

Conclusie.

Mogelijkheden waarbij zowel aan de behoefte van ouders kan worden voldaan (laagdrempeligheid) en gewerkt kan worden met effectieve interventies lijken zich te bevinden bij de formelere plekken waar ouders op een informele manier ondersteuning krijgen. Een voorbeeld daarvan zijn gesprekken met een leidster of leerkracht bij het wegbrengen of ophalen van kinderen. Bestaande cursussen pedagogisch adviseren voor leidster en leerkrachten zouden daarom volgens dit onderzoek breder geïmplementeerd moeten worden. Omdat de meeste vragen van ouders gaan over de algemene ontwikkeling, gezondheid en kinderziektes, is het verder niet verbazingwekkend dat de consultatiebureauarts, jeugdarts of huisarts populaire informatiebronnen zijn. Ouders hebben daarnaast veel behoefte aan informatie over opvoeden via hun informele netwerk en via laagdrempelige voorzieningen. Het bereik van het informele netwerk en van laagdrempelige voorzieningen is hoog, maar over effectiviteit is tot dusver niet veel bekend. Wanneer het algemene kennisniveau onder volwassenen over opvoeden, opvoedingsvaardigheden en ontwikkeling van kinderen vergroot, zal ook de kwaliteit van advisering binnen het informele netwerk toenemen (Dijkstra, 2008).

Enquête

Onderzoeksvraag. De studie peilt naar de behoefte van ouders aan opvoedingsondersteuning.

Onderzoeksgroep. Nederlandse onderzoeksgroep. 646 ouders (163 vaders en 483 moeders) met minimaal één kind tussen nul en elf jaar oud.

Methoden. De ouders werden geïnterviewd via een gestandaardiseerde vragenlijst. Dit gebeurde bij 46,6% van de ouders telefonisch en bij 6,7% face-to-face.

Resultaten.

Ouders zoeken bij opvoedingsvragen voornamelijk steun binnen hun informeel netwerk. School en kinderopvang zijn ontmoetingsplekken voor ouders, en ook hier zouden ze graag informatie over opvoeden willen ontvangen. Internet is een belangrijke bron van informatie, maar ouders vinden hier niet altijd hun weg. Ouders vinden het nuttig om informatie over opvoeden te zoeken en erover te praten binnen hun informele en formele netwerk. Ze lijken niet negatief te staan tegenover een campagne over opvoeden, maar vinden het belangrijk dat die informatief en niet normatief is.

Focusgroep

Onderzoeksvragen.

- Welke behoeften hebben ouders ten aanzien van het aanbod van (in)formele opvoedingsondersteuning
- Wat zijn redenen voor ouders om geen gebruik te maken van het aanbod (in)formele aanbod opvoedingsondersteuning
- In hoeverre en op welke punten sluit het Nederlandse (in)formele aanbod van opvoedingsondersteuning (niet) aan bij de vragen en behoeften die ouders hebben?

Onderzoeksgroep. Nederlandse onderzoeksgroep. Twintig ouders woonachtig in Amsterdam (vier vaders en zestien moeders) van wie er zestien van autochtone en vier van allochtone origine waren.

Methoden. Ouders konden zich via mail aanmelden om deel te nemen aan een focusgroep (het ging hier om eenmalige bijeenkomsten van 2 uur). Dit resulteerde in twee focusgroepen: een groep van negen ouders en een groep van elf ouders.

Resultaten.

Ouders hebben vooral behoefte aan steun uit hun informele netwerk, namelijk van hun partner, vrienden, kennissen en andere ouders. Ouders willen bovendien graag informatie over opvoeden ontvangen via tv, internet, telefoon, folders, boeken, thema-avonden en cursussen. Informeel contact met andere ouders via kinderdagverblijven en scholen worden door ouders sterk op prijs gesteld. Ouders vinden goede informatie vanuit het consultatiebureau heel belangrijk. Daarvoor is volgens hen meer tijd per consult essentieel. Ouders met kinderen ouder dan vier jaar hebben de behoefte aan een aanbod dat aansluit op het consultatiebureau. Ze vinden het moeilijk om de weg te vinden naar de juiste plek waar ze hun vragen rond opvoeding kunnen stellen. Een wegwijzer met de sociale kaart van steunpunten waar ouders met opvoed- en ontwikkelingsvragen terecht kunnen, is zeer gewenst.

Ouders zullen minder snel steun zoeken in hun informele netwerk voor onderwerpen waar een taboe op rust, zoals relatieproblemen of fysiek geweld. Mogelijk geroddel weerhoudt ouders om deze moeilijkheden te bespreken. Een reden voor ouders om geen formele hulp te zoeken, is het uitgangspunt 'dat je alleen hulp inroept wanneer er een probleem is, en niet gewoon wanneer je een vraag of een zorg hebt'. Het negatieve imago van 'de jeugdzorg die je kind uit huis haalt' is een andere reden voor ouders om geen formele ondersteuning te zoeken. Ten slotte speelt bij ouders ook de angst voor dossiervorming en eventuele negatieve gevolgen daarvan op latere leeftijd van het kind.

Conclusie.

Ouders willen dat de mogelijkheden om informeel te praten over opvoeden in een kinderdagverblijf, de school of een consultatiebureau gefaciliteerd worden. Daarvoor zou het beschikbaar stellen van een 'koffieruimte' een bevorderende factor kunnen zijn. Ouders zijn daarnaast voorstander van een duidelijke wegwijzer van de sociale kaart in hun buurt/stad. De onderzoekers suggereren dat die gemaakt en verstuurd kan worden door de gemeente, zo mogelijk aangepast aan de leeftijd van het kind.

Expertmeetings

Onderzoeksvragen.

- Wat zijn volgens experts succespunten van de bestaande vormen van (in)formele opvoedingsondersteuning die verder benut kunnen worden?
- Wat zijn volgens experts knelpunten van de bestaande vormen van (in)formele opvoedingsondersteuning die verbeterd kunnen worden?
- Hoe komt het volgens experts dat de bestaande vormen van (in)formele opvoedingsondersteuning weinig ouders bereiken?

Onderzoeksgroep. Nederlandse onderzoeksgroep. Zestien experts, tijdens eerste expertmeeting werden zoveel mogelijk inhoudelijke experts betrokken, tijdens de tweede expertmeeting werden ook experts die bekend staan om hun marketing en of het bereiken van grote groepen ouders betrokken.

Methoden. Er gingen twee expertmeetings door. Tijdens de eerste meeting lag de nadruk op succesfactoren en knelpunten in het bestaande aanbod opvoedingsondersteuning. De tweede bijeenkomst ging over de mogelijkheden van het 'vermarkten' van kennis over opvoeden. De expertmeetings volgden telkens in de periode nadat er een focusgroep doorging, Zo konden de onderwerpen vanuit de focusgroepen input geven tijdens de expertmeetings.

Resultaten.

Stimuleren van informeel & laagdrempelig aanbod. Volgens de experts kan het informele netwerk van ouders ondersteund worden door op informele en gezellige ontmoetingsplaatsen momenten te creëren waar ouders elkaar tegenkomen, zoals in kinderopvang, peuterspeelzalen, voorscholen, scholen, speeltuinen, consultatiebureaus, sportclubs, supermarkten, horecagelegenheden en via internet. De expertengroep denkt dat risicogezinnen bereikt kunnen worden via informele en laagdrempelige programma's die gezinnen stimuleren om hun informele netwerk uit te breiden. Dit kunnen particuliere programma's zijn, zoals een 'jonge vader-borrel', die verspreid kunnen worden via een aankondiging op het prikbord in bv. een consultatiebureau of een kinderdagverblijf. Het kunnen ook professionele programma's zijn, bv. een professional die een workshops over opvoeden geeft in de huiskamer van een gezin voor een groep bevriende ouders. Experts benoemen ook het belang van laagdrempelige inlooppunten in de wijk waar professionals werken die 'ogen en oren' hebben in de wijk. Zij kunnen aansluiten bij specifieke wijkbehoeften. Volgens de experts zou het consultatiebureau actief de mogelijkheid moeten bieden tot stellen van vragen over opvoeden, eventueel aan de hand van een korte vragenlijst met meest gestelde vragen en zorgen. Experts bepleiten een herinvoering van huisbezoeken door leraren en mentoren op de basis- en middelbare school. Dit zou informeel contact tussen leerkracht en ouder over gedrag, voortgang en schoolprestaties van het kind bevorderen. Langs deze weg kan bovendien een eventuele verwijzing naar opvoedingsondersteuning op gang komen.

Volgens experts is het belangrijk het maatschappelijk debat over opvoeden te stimuleren. Dat kan via een massamediale campagne of door het uitzenden van gedegen televisieprogramma's over opvoeden. Dergelijke programma's zouden opvoedtips moeten bevatten, en kunnen het beste worden opgezet in samenwerking met de jeugdzorg, zodat ouders die naar aanleiding van het programma met vragen zitten, meteen terecht kunnen. De experts wijzen ook op het belang van goede websites over opvoeding en opvoedingsondersteuning.

Bereikte doelgroep. Volgens de experts is er onvoldoende zicht op welke ouders er wel en niet bereikt worden met het bestaande aanbod. Het is niet duidelijk op welke manier hier een overzicht over gekregen kan worden. Opvoedingsondersteuning bereikt niet alle ouders, mede omdat er volgens de experts een taboe rust op het vragen van hulp en op het hebben van problemen. Het zou vanzelfsprekend moeten worden om vragen over opvoeden en de ontwikkeling van kinderen te stellen. Volgens experts moet het stigma van Bureau Jeugdzorg worden verminderd, en kan meer gebruik worden gemaakt van (bekende) hartelijke (tv-) persoonlijkheden om de drempel om hulp te zoeken te verlagen.

Knelpunten. Het is onvoldoende bekend welke interventies geschikt zijn voor welke groepen ouders. Van heel wat vaak gebruikte interventies is bovendien de effectiviteit niet bewezen. De Databank Effectieve Jeugdinterventies levert hieraan een bijdrage, maar de ontwikkeling van effectieve programma's gaat langzaam. Er is volgens de experts bovendien meer aandacht nodig voor de implementatie, continuering en kwaliteitsborging van effectieve programma's (Yperen, e.a. 2008). Dit wordt niet landelijk gecoördineerd of gefinancierd en is daarom lastig te bewerkstelligen.

Een ander belangrijk knelpunt is het grote personeelsverloop en de lange wachtlijsten binnen de jeugdzorg. Deze zaken bemoeilijken sterk het opbouwen van een vertrouwensband tussen ouders en ondersteuners.

Opvoedingsondersteuning wordt volgens de experts nog steeds gezien als iets wat je nodig hebt als het fout gaat, terwijl het eigenlijk bedoeld is om opvoeden leuker en gemakkelijker te maken. De vaststelling is dat ouders niet 'geholpen' willen worden, maar het wel leuk vinden om thema-avonden of een boeiende cursus te volgen. Het is daarbij essentieel om de positieve kant van opvoeden te benadrukken. Een laatste knelpunt volgens de experts is het feit dat opvoedingsondersteuning niet laagdrempelig genoeg wordt aangeboden, en dat de beschikbare laagdrempelige vormen van opvoedingsondersteuning niet bekend genoeg zijn.

Conclusie.

Inzetten op stimuleren van een informeel en laagdrempelig aanbod. Volgens de experts is er onvoldoende zicht op welke ouders er wel en niet bereikt worden met het bestaande aanbod. Het is onvoldoende bekend welke interventies geschikt zijn voor welke groepen ouders. Van heel wat vaak gebruikte interventies is bovendien de effectiviteit niet bewezen. Opvoedingsondersteuning wordt volgens de experts nog steeds gezien als iets wat je nodig hebt als het fout gaat, terwijl het eigenlijk bedoeld is om opvoeden leuker en gemakkelijker te maken. De vaststelling is dat ouders niet 'geholpen' willen worden, maar het wel leuk vinden om thema-avonden of een boeiende cursus te volgen. Het is daarbij essentieel om de positieve kant van opvoeden te benadrukken.

2.7 Grenzen stellen bij pubers: vasthouden en loslaten - Onderzoek onder ouders van pubers ten behoeve van het opvoeddebat

December 2009, Leusden¹³

Onderzoeksvraag. De opiniemonitor heeft als doel regelmatig te peilen hoe diverse groepen uit de bevolking denken over actuele thema's rondom de opvoeding. Doel van opiniemonitor opvoeddebat: lokale initiatieven stimuleren om in gesprek te treden met ouders en kennis en ervaring rond opvoeding met elkaar te delen.

Onderzoeksgroep. Nederlandse onderzoeksgroep. Er werden 996 ouders met een kind tussen twaalf en achttien jaar gecontacteerd. Daarvan namen 970 personen deel aan de studie.

Methoden. Ouders werden ad random geselecteerd en vervolgens telefonisch opgebeld. Indien ouders meerdere kinderen tussen twaalf en achttien jaar thuis hadden wonen, werden ze bevraagd over het kind dat eerstvolgend jarig was.

Resultaten.

Beleving en opvoedingsgedragingen. Bijna twee op de tien ouders vinden het opvoeden van hun puberzoon of -dochter zwaar. Een meerderheid van de ouders ervaart de opvoedtaak als wisselend: soms gemakkelijk en soms moeilijk. Ruim een derde ervaart de opvoedtaak als gemakkelijk. Het opvoeden van pubers lijkt voor ouders bijna samen te vallen met grenzen stellen en grenzen handhaven. De meerderheid van de ouders geeft aan hier af en toe problemen mee te ervaren. Veelvoorkomende vragen zijn 'welke grenzen zijn realistisch?' en 'welke grenzen stellen andere ouders?'. Ouders hebben de behoefte om zichzelf te spiegelen aan andere ouders. Ouders ervaren het meeste moeilijkheden met het stellen van grenzen rond het gebruik van nieuwe media (internet en gaming), school/huiswerk en het huishouden/de eigen kamer. Sommige ouders hebben het gevoel niet goed op de hoogte te zijn over nieuwe media en vinden het daardoor moeilijk om grenzen te stellen en zich hier consequent aan te houden. Ook geven ze aan dat het moeilijk is om een overzicht te houden of hun kind huiswerk aan het maken is op de computer, of dat het kind aan het gamen of surfen is. Relatief makkelijke onderwerpen bij het stellen en handhaven van grenzen zijn roken, (soft)drugs, alcohol en seksualiteit. Ouders voelen zich hier goed geïnformeerd over en voelen zich zekerder op dit terrein dan bijvoorbeeld op het terrein van nieuwe media. Ze vinden dit belangrijke onderwerpen om grenzen rond te stellen omdat ze potentiële gezondheidsrisico's inhouden voor hun kind. Het gaat bovendien om concrete onderwerpen waarbij grenzen duidelijk vastgesteld kunnen worden. De meerderheid van de ouders bepaalt de grenzen in overleg met hun kind en hanteert geen harde aanpak wanneer hun zoon of dochter zich niet aan de afspraken houdt. In dat geval gaan ouders meestal in gesprek met hun kind of geven ze een waarschuwing. Als ouders straf geven, gaat het meestal om huisarrest of beperking van de tijd om te surfen of te gamen. Veel ouders vinden het belangrijk om hun kind relatief vrij te laten en doen dat naar eigen zeggen ook. Daarbij is er wel een duidelijk effect zichtbaar van de leeftijd van het kind. In het begin van de puberteit houden ouders de touwtjes strakker in handen, daarna zullen ze hun zoon of dochter geleidelijk aan meer loslaten.

¹³ www.expoo.be/sites/default/files/kennisdocument/GrenzenStellenPubersMarketResponse2009.pdf

Ondersteuningsbehoefte. Slechts een op de tien ouders (11%) zegt geen behoefte te hebben aan gesprekken over opvoeding. Dat geldt voor ouders met kinderen van alle leeftijden. Ouders die wel praten over de opvoeding, doen dat in de eerste plaats met familie en vrienden. Daarnaast praten ouders ook weleens met collega's en met de school. Een derde van de ouders uit een duidelijke behoefte aan meer contact met de school. Slechts één op tien ouders voelt een behoefte om een opvoedcursus te volgen.

Tien tot twintig procent van de gezinnen geeft aan dat de opvoeding moeilijk of problematisch verloopt. In deze groep ervaren ouders problemen met onder meer grenzen stellen, hebben ze weinig zicht op de wereld van hun kind en hebben ze relatief weinig vertrouwen in hun kind wat betreft het naleven van regels. Groepen waarbij de meeste opvoedproblemen worden ervaren, zijn:

- Ouders van 15-16 jarigen
- Eenoudergezinnen
- Ouders in de randstad (m.u.v. randgemeenten grote steden)
- Laag opgeleide ouders
- Ouders van kinderen in het VMBO, MBO en HAVO.

Als we specifiek kijken naar ouders van pubers, blijkt een derde onder hen aan te geven dat het opvoeden van hun puber doorgaans gemakkelijk verloopt. Ruim de helft ervaart deze taak als wisselend (noch makkelijk, noch moeilijk) en beter omschrijft de opvoeding van pubers als een zware taak. Opvoeden is een onderwerp dat door de ouders vaak wordt aangekaart in gesprekken met andere ouders van pubers. Bijna alle ouders geven aan over de opvoeding van hun puber te praten binnen de familie- en vriendenkring.

2.8 Themabundel EXPOO: hebben ouders behoefte aan opvoedingsondersteuning?

Oktober 2011¹⁴

Onderzoeksvraag. Welke vaststellingen kunnen er overkoepelend afgeleid worden uit Vlaams en Nederlands onderzoek wat betreft de behoefte aan opvoedingsondersteuning van ouders van tieners, en welke bruikbare tips kunnen er verzameld worden?

Onderzoeksgroep & methoden. Literatuurstudie van een 20-tal Vlaamse & Nederlandse onderzoeken.

Resultaten.

Beleving. Ouders zijn meestal tevreden over het opvoeden. De meeste ouders vinden opvoeden een positieve uitdaging met meer voor- dan nadelen. De grote meerderheid van de gezinnen geniet van de aangename en intense tijd die ze samen met het gezin beleven. Ouders willen hun kind graag goed opvoeden. Ze streven naar een warm en veilig nest waar hun kind genoeg ruimte krijgt om zijn/haar talent te ontwikkelen. De meerderheid van de ouders voelt zich een competente opvoeder die regels kan uitleggen en zelfstandigheid kan stimuleren op een warme en kindgerichte manier. De meeste ouders geven aan zich af en toe bezorgd te voelen over de opvoeding of de ontwikkeling van hun kind. Het gaat daarbij zelden om langdurige twijfels of om een combinatie van verschillende zorgen.

¹⁴ www.expoo.be/sites/default/files/kennisdocument/themabundelrldif.pdf

Opvoedingsvragen. Dat ouders over het algemeen tevreden zijn over de opvoeding, betekent niet dat ze geen vragen hebben. De meerderheid van de ouders geeft aan af en toe vragen over de opvoeding te hebben. Ze voelen de nood om te praten over opvoedthema's. Idealiter zouden ouders de mogelijkheid moeten hebben om op verschillende manieren steun te vinden bij de opvoeding van hun kinderen.

A. Buysse zegt immers: 'Wat voor de ene ouder een steun is, kan door een andere ouder als druk ervaren worden'.

Er zijn vier groepen van vragen die telkens blijken terug te komen (volgens H. Colpin):

- Ouders hebben vooral vragen over opvoeding in het algemeen. Ze willen weten hoe andere ouders met hun kinderen communiceren, welke grenzen ze moeten/mogen stellen en hoe ze dat doen.
- Heel wat ouders hebben vragen over de sociaal-emotionele ontwikkeling. De omgang met leeftijdsgenoten is een thema dat op elke leeftijd terugkomt. Andere sociaal-emotionele vragen verschillen afhankelijk van de leeftijd van het kind. Bij lagere schoolkinderen hebben ouders veelal vragen over pesten, faalangst en weinig zelfvertrouwen. Ouders van pubers stellen vragen over de (slechte) invloed van vrienden en over hoe omgaan met de kritiek die hun tiener op hen heeft.
- Moeilijk (of als moeilijk ervaren) gedrag van het kind roept vragen op bij heel wat ouders. Ook hier verschilt de invulling van 'moeilijk gedrag' naargelang de leeftijd van het kind. Bij baby's gaat het bv. over overmatig huilen; bij peuters over koppig gedrag, driftbuien en ongehoorzaam zijn; bij schoolkinderen over niet luisteren en treuzelen; bij pubers over agressief gedrag.
- Het leven op school genereert ook heel wat vragen bij ouders, ook bij ouders van jonge kinderen.

Ondersteuningsbehoefte. De behoefte die ouders hebben aan informatie en steun bij de opvoeding, lijkt te verschillen over de onderzoeken heen. Dat zou verklaard kunnen worden doordat de bestudeerde onderzoeken sterk verschillen van opzet. Volgens recentere onderzoeken heeft 30 tot 50% van alle ouders opvoedingsvragen en heeft ongeveer 20 tot 25% van alle ouders de behoefte aan extra informatie en/of steun.

Ouders krijgen liefst steun of informatie van iemand uit hun eigen netwerk (informele steun). Ze verlangen doorgaans zowel informatie als andere vormen van steun. Veel ouders geven aan ook informatie of hulp van een dienst (formele steun) te wensen, maar liever niet door een 'specialist'. In de praktijk blijken ouders vooral steun te krijgen van familie en vrienden, de kinderopvang, het consultatiebureau en de school. Ouders zijn daarbij vaak op zoek naar herkenning en bevestiging van hun eigen opvoedstrategieën.

Ouders die steun krijgen uit hun eigen omgeving, blijken vaker officiële instanties raadplegen dan ouders die geen steun krijgen uit hun omgeving. Een minderheid van de ouders bespreekt hun opvoedingsvragen niet met anderen. Voor hen blijkt praten over opvoedingsgerelateerde zorgen niet evident. Er zijn verschillende redenen waarom ouders niet over opvoedingsvragen praten. Enkele Nederlandse publicaties verdiepen zich in de redenen waarom ouders geen gebruik maken van (in) formele steun. Uit deze onderzoeken blijkt dat sommige ouders vinden dat de situatie problematisch moet zijn om op zoek te gaan naar informatie en steun. Sommige onderwerpen zijn (nog steeds) taboe en komen ook niet aan bod in het informeel netwerk. Ten slotte heeft de jeugdzorg in Nederland een negatief imago. Of deze vaststellingen ook opgaan voor Vlaanderen is op basis van de geraadpleegde onderzoeken niet te besluiten.

Veel ouders halen opvoedinformatie uit televisieprogramma's, uit tijdschriften of op internet. Folders en internet zijn het meest gewenst als informatiedrager. Ouders hebben verder behoefte aan een overzichtelijk aanbod van basisvoorzieningen en zien deze als belangrijke plek voor informatie en advies. Sommige ouders geven aan liever anoniem gebruik te maken van informatie en advies.

Recent is er veel aandacht voor de rol van de buurt als medeopvoeder. Het gaat dan niet zozeer over de netwerken van individuele personen, maar over de bredere woon- en leefomgeving van het gezin. De buurt kan praktische steun en advies geven en een socialiserende rol vervullen. Over de mate waarin de buurt als pedagogische hulpbron wordt ervaren, is tot op vandaag slechts weinig onderzoek gevoerd.

Deel 2

Aanbod opvoedingsondersteuning voor
ouders van jongeren

In dit onderdeel wordt een overzicht geschetst van het bestaande aanbod opvoedingsondersteuning voor ouders van jongeren in Vlaanderen en Brussel. Dit overzicht werd bekomen via bevraging van de Opvoedingswinkels, provinciale steunpunten opvoedingsondersteuning en het doorlichten van relevante websites. Om een overzicht te krijgen van het aanbod en bereik van de Opvoedingswinkels kunnen de registratiecijfers geraadpleegd worden¹⁵.

Het onderstaande overzicht is niet volledig, maar geeft wel een beeld van de brede waaier aan opvoedingsondersteuning gericht naar jongeren.

Gezien de diversiteit van het aanbod, werd gekozen om het bestaande aanbod op te delen naargelang de functie van het aanbod. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen verschillende functies, die deel uitmaken van een continuüm. Verdere toelichting van de verschillende functies kan teruggevonden worden in de basistekst opgemaakt naar aanleiding van het decreet opvoedingsondersteuning (2009-2014)¹⁶. Onderstaand aanbod kunnen we terugbrengen binnen vier categorieën:

- informatie en voorlichting;
- adviseren en lichte hulp;
- instrumentele hulp;
- versterken van netwerk.

¹⁵ http://www.expoo.be/sites/default/files/cijferrapport_2012.pdf- http://www.expoo.be/sites/default/files/cijferrapport_2013.pdf

¹⁶ www.expoo.be/sites/default/files/kennisdocument/Basistekst%20decreet%20opvoedingsondersteuning.pdf

1. Informatie en voorlichting

Een goed informatie- en voorlichtingsaanbod vervult een belangrijke rol bij het wegnemen van opvoedingsonzekerheid en het bieden van steun aan ouders bij het nemen van beslissingen. Ouders zoeken vaak ondersteuning bij vragen die te maken hebben met een bepaalde fase in de ontwikkeling van hun kind. Het draagt de voorkeur om ouders informatie te geven op een moment dat ze nog geen problemen ervaren. Dat kan niet alleen een verrijking betekenen, maar zorgt er ook voor dat ouders gemakkelijker toegang vinden tot ondersteuningsmogelijkheden wanneer er problemen opduiken. De manier waarop informatie en voorlichting wordt aangeboden, is heel divers. Het aanbod aan voorlichting kan vrijblijvend zijn of kan toegespitst zijn op de eigen situatie. Soms maakt voorlichting deel uit van ruimere ondersteuning en begeleiding. Voorlichting kan individueel gebeuren, tijdens ouder- en themabijeenkomsten of via de massamedia.

De media hebben een belangrijke rol op vlak van informeren van en voorlichting geven aan ouders. Via de media kan opvoeding bespreekbaar gemaakt worden, kan het feit dat ouders vragen hebben over opvoeding genormaliseerd worden en kan de boodschap gegeven worden dat ouders optimistisch mogen zijn over de aanpak van lichte opvoedingsproblemen.

Infotheek

In een infotheek kunnen ouders informatie over opvoeding vinden in verschillende vormen: boeken, tijdschriften, educatief spelmateriaal, folders, ... Een infotheek is meestal gevestigd bij een organisatie die aan opvoedingsondersteuning doet. Ouders kunnen individueel of in groep vrijblijvend een kijkje nemen in de infotheek, of kunnen er gericht op zoek gaan naar specifieke informatie.

Voorbeeld: In heel wat Opvoedingswinkels vind je een infotheek terug.

Websites over opvoeden

Via websites kunnen ouders op zoek gaan naar informatie over die thema's die hen interesseren.

Ouders kunnen dat doen van eender welke plek waar ze over internet beschikken: thuis, op het werk, onderweg, ...

Voorbeelden:

- Groeimee.be is een website voor iedereen die bezig is met het opvoeden van kinderen en adolescenten. Je vindt er kwalitatieve en betrouwbare informatie over opvoeden, een weerspiegeling van de meest actuele thema's over opvoeden en een overzicht van opvoedingsondersteuning per regio. Op de website zijn er verschillende themapagina's, opvoedtips en veelgestelde vragen over de opvoeding jongeren. Er is bijvoorbeeld een filmpje over 'positief opvoeden bij tieners' en een themapagina over 'alcoholgebruik'.
- Op sommige websites van opvoedingsondersteuners kan je opvoedtips terug vinden.

Tijdschriften en kranten

Ouders kunnen informatie, opvoedtips en opinies over opvoeden terugvinden in kranten, tijdschriften en andere media.

Voorbeelden:

- Sommige gemeenten publiceren een opvoedtip in hun gemeenteblad.
- BOTsing, uitgegeven door de Gezinsbond, is een blad voor ouders met tieners van twaalf tot en met zestien jaar. Vier keer per jaar wordt dieper ingegaan op een specifiek thema.

Informatiefolder

Ouders kunnen meer te weten komen over een specifiek thema door een informatiefolder te raadplegen.

Voorbeelden:

- Folders 'Help, mijn puber doet raar' door Groeimee.be, 'Wat kost een student' door Cebud, 'Mijn kind en gamen' door VAD, 'Jong en vader/moeder' door FARA, 'Zakgeld' door Opvoedingswinkel Turnhout, 'Over de grens. Seksueel opvoeden met het vlaggensysteem' door Sensoa, 'Uit elkaar' door vzw jeugd en seksualiteit, ...
- Tipsheets Triple P -Level 2: 'Triple P' staat voor 'Positief Pedagogisch Programma' en is een methode voor opvoedingsondersteuning voor ouders met kinderen van 0 tot 16 jaar. In de infobladen van Triple P worden verschillende opvoedtips gegeven. Er zijn onder meer 'tipsheets' voor ouders van tieners over roken, spijbelen, seks en verkering, rages en modebendes, eetgewoontes, geld en werk, ...

Webinar

Een webinar is een online seminar waarbij ouders individueel (of in groep) van thuis uit een lezing kunnen volgen via internet. Tijdens een webinar kunnen ouders betrokken worden via polls, uitgroepschat, ...

Voorbeeld:

- Webinar over 'pubers motiveren' op 3 maart 2014 door prof. Maarten van Steenkiste, georganiseerd door VCOK (het Vormingscentrum voor opvoeding en kinderopvang) en EXPOO.

Telefoon

Ouders kunnen telefonisch informatie vragen over de ontwikkeling en de opvoeding van kinderen en jongeren. Heel wat organisaties die opvoedingsondersteuning aanbieden, zijn telefonisch aanspreekbaar.

Voorbeelden:

- De Opvoedingslijn werkt met getrainde vrijwilligers die telefonisch bereikbaar zijn voor alle vragen die ouders en opvoeders hebben rond de opvoeding van kinderen en jongeren.
- Heel wat Opvoedingswinkels zijn telefonisch beschikbaar voor vragen en informatie over opvoeden.

Online vraag stellen

Er bestaan een aantal organisaties die de mogelijkheid bieden aan ouders om hun opvoedingsvraag via e-mail te stellen.

Voorbeelden:

- Via de 'Stel je vraag-knop' op Groeimee.be kunnen ouders een opvoedingsvraag stellen. Binnen drie werkdagen krijgen ze een persoonlijk antwoord in hun mailbox.
- Bij www.faranet.be kan je een online vraag stellen, de website biedt informatie aan tieners die zelf ouder zijn/worden.

Infoavonden

Infoavonden zijn bijeenkomsten waar ouders in groep informatie krijgen rond een specifiek thema. Ouders hoeven zich hier niet altijd voor in te schrijven. Na afloop van een infoavond krijgen ouders vaak de kans om vragen te stellen aan de spreker, aanwezige organisaties of aan elkaar.

Voorbeelden:

- 'Een puber in huis – Hoe communiceer je ermee?' (over discussies en afspraken met je puber) en 'Tieners op Vrijersvoeten' (over verliefdheid, relaties en de eerste keer van je puber) georganiseerd door het VCOK.
- 'Cyberpesten' (over hoe cyberpestkoppen te werk gaan en wat je als ouder kan doen als je kind dader of slachtoffer is van cyberpesten), georganiseerd door de Gezinsbond.
- Seminars Triple P- level: lezingen bedoeld om grote groepen ouders van kinderen tussen twaalf en zestien jaar te informeren over de principes van positief opvoeden. De lezingen handelen onder meer over verantwoordelijke tieners, zelfstandige tieners & sociaal betrokken tieners.
- 'Als Kleine Kinderen Groot Worden' (over tabak-, alcohol- en ander druggebruik bij jongeren), georganiseerd door de VAD (de Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen vzw). Een interactieve vorming die preventief wil werken door beschermende opvoedingsvaardigheden te versterken.

2. Adviseren en lichte hulp

Pedagogische advisering en/of licht ambulante/mobiele ondersteuning impliceert vormen van laagdrempelige, kortdurende ondersteuning die tot doel heeft ouders te ondersteunen in het verbeteren van hun eigen opvoedingssituatie. Dit soort van ondersteuning biedt meer dan informatie en voorlichting: ouders krijgen de mogelijkheid hun vaardigheden en competenties uit te breiden. Advisering krijgt vorm in individuele begeleiding en in vormen van oudergroepswerking. Gesprekken of huisbezoeken in dit verband bieden steun in situaties waarin sprake is van een opvoedingsspanning. Ouders zoeken ondersteuning bij opvoedingsvragen of -problemen als ze twijfels hebben over hun eigen aanpak en actief zoeken naar andere mogelijkheden. Vaak gaat het om een duidelijke vraag om advies of begeleiding bij de aanpak van bepaald probleemgedrag, of bij het hanteren van een pedagogische situatie. Ouders vinden dat het anders moet, maar weten niet hoe. Bij pedagogische advisering gaat het om het verhelderen van het probleem samen met de ouders, zicht krijgen op de factoren die het probleem beïnvloeden en mogelijk in stand houden, en uitstippelen van een bepaalde aanpak. De adviezen en suggesties aan ouders zijn vooral praktisch, de contacten zijn meestal kortdurend. Soms zijn er meer contacten, als de ouders steun en kortdurende begeleiding krijgen bij de uitvoering van een bepaald advies.

Pedagogische adviesgesprekken

Pedagogisch adviseren is een gemakkelijk, toegankelijke vorm van kortdurende individuele ondersteuning voor ouders die lichte opvoedingsproblemen ervaren. Een pedagogisch geschoolde medewerker biedt deze ondersteuning aan op basis van de vraag van de ouder(s) en sluit aan bij de sterktes van de betrokkene(n).

Voorbeelden:

- Pedagogische adviesgesprekken worden aangeboden door Opvoedingswinkels.
- Praktijkbeschrijving Pedagogisch adviseren EXPOO ¹⁷: praktijkbeschrijving die actoren inspiratie en mogelijkheden wil aanreiken om op een kwaliteitsvolle werkwijze pedagogische adviesgesprekken aan te bieden. De beschrijving is het resultaat van een praktijkbeschrijvingskring die tijdens een vijftal meetings reflecteerde en documenteerde hoe zij doorgaans pedagogische adviesgesprekken uitvoeren.
- Triple P Level 3 - adviesgesprekken: binnen dit aanbod kunnen ouders met beginnende opvoedingsproblemen of zorgen over de ontwikkeling van hun kinderen terecht. Er worden kortdurende individuele adviesgesprekken en/ of workshops aangeboden. Het aanbod is gericht op het versterken van opvoedingsvaardigheden. Dit interventieniveau bestaat uit vier adviesgesprekken, elk gesprek duurt ongeveer 30 minuten. Er wordt praktisch advies aangeboden over het aanpakken van specifiek probleemgedrag. Eerstelijnsinterventies kunnen ook procedures voor actieve vaardigheidstraining inhouden, zoals het inoefenen van specifieke opvoedingsstrategieën. De eerstelijnsinterventie bestaat uit 4 opeenvolgende fasen, die gelijklopen met de verschillende gesprekken.

¹⁷ www.expoo.be/sites/default/files/vacatures/grondplan_pedagogisch_adviseren.pdf

Workshops

Ouders volgen een eenmalig groepsprogramma over een thema dat hen aanbelangt.

Voorbeeld:

- Triple P Workshops - Positief Opvoeden bij tieners: ouders leren hoe ze positieve opvoedingsstrategieën kunnen gebruiken om kinderen competenties en vaardigheden aan te leren binnen het door hen gekozen thema. Een telefonische opvolging is mogelijk om de toepassing van de ideeën uit de workshop te bespreken. Momenteel zijn er workshops over 4 thema's: omgaan met emoties van tieners; tieners laten meewerken; ruzies in het gezin verminderen; zelfredzaamheid stimuleren bij tieners.

Oudercursussen en training

Dit groepsaanbod is gericht op het vergroten van kennis en inzicht en het helpen vormen van meningen van ouders over opvoeding. Dit aanbod is vaak van langere duur dan het aanbod van een infoavond. Het aanbod is vaak minder vrijblijvend. Ouders stappen mee in een traject en worden verwacht dit met de groep mee af te ronden.

Voorbeelden:

- Materialenpakket 'Beter omgaan met pubers': een cursus voor autochtone en allochtone laagopgeleide ouders van pubers uitgegeven door het Nederlands Jeugd Instituut . Er zijn 6 bijeenkomsten:
 - Veranderingen in de puberteit
 - Positieve aandacht en manieren van opvoeden
 - Ruzie voorkomen: luisteren naar je puber
 - Ruzie voorkomen: praten met je puber
 - Ruzie oplossen: overleggen met je puber
 - Grenzen stellen en straffen
 - En drie keuzethema's: alcohol en drugs; seksuele opvoeding; pubers en school
- Materialenpakket 'In de puberteit' door LOOP: themapakket over opvoeden in de puberperiode. Ouders krijgen informatie over de ingrijpende veranderingen die kinderen in de puberteit doormaken en wat voor de kinderen zelf en hun opvoeders betekenen. Aan de hand van werkvormen kunnen ouders ervaringen en tips uitwisselen.
- Materialenpakket 'Omgaan met pubers, vaardigheden voor ouders' door Steunpunt Opvoedingsondersteuning Provincie Limburg: een draaiboek dat houvast wil bieden bij het hanteren van dagelijks voorkomende situaties die als 'storend' of 'vervelend' ervaren worden. Hierbij vindt men een duidelijke en open communicatie tussen ouders en kinderen heel belangrijk. Het draaiboek is opgebouwd uit 5 samenkomsten :
 - In de puberteit: de puberteit als ontwikkelingsfase
 - Een positief zelfbeeld en zelfvertrouwen: het belang hiervan en hoe je dat als ouder kan stimuleren
 - Het verbeteren van de communicatie: over aandacht geven, duidelijk zijn en begrip tonen voor je puber
 - Hanteren van conflicten: het onderhandelen
 - Synthese: aan de hand van tekeningen worden bovengenoemde vaardigheden geoefend

- Lezingreeks Triple P - Level 2: lezingenreeks bedoeld om grote groepen te informeren over de volgende thema's: opvoeden van verantwoordelijke tieners, opvoeden van competente tieners en verbondenheid van tieners.
- Triple P - Level 4 Tiener Groep: een programma van acht sessies dat in groepen van 8 tot 10 personen wordt gegeven. Het programma bestaat uit vier groepssessies van 2 uur waarin ouders de kans krijgen om te leren via observaties, discussies, oefeningen en feedback. Tussen de sessies door maken ouders huistaken om dat wat ze in de groep hebben geleerd, in te oefenen. Na de groepssessies worden ouders in drie telefonische follow-up sessies ondersteund om wat ze in de groepssessies hebben geleerd thuis te implementeren. Het programma wordt afgerond met een laatste groepssessie.

PeTra project Genk

PeTra (Pedagogische Trajecten) zijn korte ambulante trajecten van kinderen, hun ouders en de school. Het is een vorm van schoolgebonden ondersteuning voor kinderen met socio-emotionele problemen en/of gedragsmoeilijkheden in het basisonderwijs en secundair onderwijs. PeTra heeft als algemeen doel de negatieve spiraal waar kinderen, ouders en de school in terecht gekomen zijn, te doorbreken en het terug positief kijken naar kinderen/jongeren mogelijk te maken. Een PeTra-traject heeft een beperkte duur (drie à vier maanden) en bestaat doorgaans uit een tiental sessies met het kind/jongere, een groepstraject voor kind/jongere (acht woensdagnamiddagen), een tiental gesprekken met de ouders en een vijftal contacten met school, waarvan drie 'ronde tafels' met alle partijen. De contacten kunnen doorgaan aan huis, in de Opvoedingswinkel of op een andere locatie (bijv. speelterrein, ...).

3. Instrumentele hulp

Bij instrumentele hulp gaat het om ondersteuning in de vorm van diensten (bv. babysit, vrijetijdsbesteding, kinderopvang enz.), materiaal (bv. een speel-o-theek of uitleendienst) of pedagogische documentatie (bv. bibliotheek). Ook praktische opvoedingsondersteuning die vaak bij de gezinszorg wordt aangeboden, behoort tot instrumentele hulp.

Bij gezinnen met jonge kinderen wordt er veel praktisch pedagogische steun geboden rond de concrete zorg en opvoeding van de kinderen. Het instrumentele aanbod voor ouders van jongeren lijkt beperkt.

Spelothek

In een spelothek kunnen ouders materiaal ontlenen waarmee ze zelf thuis verder aan de slag kunnen.

Infotheek

Naast de informerende functie, kan een infotheek ook instrumentele ondersteuning bieden, bijvoorbeeld door het uitleenen van pedagogische documentatie.

4. Versterken van netwerk, sociale steun en zelfhulp

Ouders met opvoedingsvragen richten zich in de eerste plaats tot hun informeel sociaal netwerk. In dit opzicht zijn de meest kwetsbare ouders diegene die sociaal geïsoleerd zijn. Het lijkt zinvol en nodig om informele sociale netwerkvorming te stimuleren, ouders hiernaar toe te leiden en ontmoetingskansen te creëren. Hier kan een belangrijke rol zijn weggelegd voor lokale vrijwilligers, die een bijdrage kunnen leveren in het verder versterken van de sociale samenhang rond gezinnen.

Mogelijkheden tot ontmoeting

Heel wat organisaties hebben aandacht voor informele ontmoeting. Zo bieden ze bijvoorbeeld de kans tot ontmoeting tussen ouders na een infoavond. Ouders kunnen na een infoavond vragen stellen aan de spreker, de organisatoren en aan elkaar, of kunnen informeel nog wat napraten bij een drankje.

Ouderinterview

Ouderinterview is een opvoedingsondersteunende methodiek, waarbij ouders reflecteren over hun ouderschap en elkaar ondersteunen vanuit hun eigen expertise. Het leerproces focust zich niet op het bijsturen van het gedrag van het kind, maar op het groeiproces van de ouder.

Bijtanken @ home door de Gezinsbond

Met Bijtanken over opvoeden @home geeft de Gezinsbond ouders de kans om eens uit de rush van het dagelijks opvoeden te stappen. Ouders worden gevraagd vrienden en kennissen uit te nodigen voor een leuk gesprek over opvoeden. De insteek is dat opvoeden niet altijd gemakkelijk is en in elk gezin anders loopt, maar dat er toch ook veel herkenbaar is en dat het uitwisselen van ervaringen nieuwe zuurstof kan aanleveren. Een gespreksleider met de gepaste knowhow zorgt ervoor dat zo'n Bijtankgesprek vlot verloopt, met aandacht voor ieders verhaal. Er zijn specifieke bijtanksessies voor ouders van kinderen tussen elf en zeventien jaar.

Steungezinnen

Dit project wil preventieve, laagdrempelige ondersteuning bieden aan kansarme en sociaal geïsoleerde gezinnen of jongeren. In de eerste plaats wordt het informele steunende netwerk van gezinnen uitgebreid, om op die manier de balans draaglast-draagkracht terug beter in evenwicht te brengen. Ten tweede wordt gewerkt aan een verhoging van de zelfwaarde van ouders (steunvragers), waardoor persoonlijke groei mogelijk wordt.

- Voorbeeld: in centrum Kauwenberg bestond er in het verleden een steungezinnenwerking waarbij steungezinnen of -figuren zich vrijwillig engageerden (een aantal doen dit nog steeds om gezinnen die het moeilijk hebben, steun te bieden bij het opvoeden van hun kind(eren). Dit project stond naast andere vormen van opvoedingsondersteuning zoals de vrouwengroepen en de kinderwerking.

Fora

Fora zijn plaatsen waar ouders hun vraag aan elkaar stellen en ook onderling beantwoorden. De vragen worden niet rechtstreeks aan professionals gesteld. Iedereen kan een vraag stellen en iedereen kan antwoorden. Een korte zoektocht geeft de indruk dat er meer Nederlandse dan Vlaamse fora zijn voor ouders van tieners en dat de Vlaamse fora minder actief gebruikt worden. Gekoppeld aan informatie uit de literatuur (ouders drukken de voorkeur uit om informatie onder elkaar uit te wisselen en willen hun aanpak aftoetsen en vergelijken met andere ouders) lijken fora mogelijkheden te bieden voor de toekomst.

- Voorbeeld: fora op www.houvast.be, V.Z.W. Houvast is een vereniging die informatie, dienstverlening, communicatie en ontspanning wil aanbieden.

Nawoord

Steun bij het opvoeden moet beschikbaar zijn voor alle ouders. Er gaat – terecht – veel aandacht naar opvoedingsondersteuning voor ouders met jonge kinderen. Investeren in de vroege levensperiode is van groot belang. Daarnaast moeten ook ouders van jongeren terecht kunnen voor gepaste kwaliteitsvolle ondersteuning.

Om bestaande kennis over dit thema breder bekend te maken en actoren te inspireren inventariseerde EXPOO een achttal studies uit Vlaanderen en Nederland.

Daarnaast inventariseerden we het aanbod opvoedingsondersteuning dat in Vlaanderen en Brussel zich richt naar ouders van jongeren.

Uit de geraadpleegde onderzoeken kunnen we niet vaststellen dat de behoefte van ouders van jongeren in grote mate verschilt van de behoefte van gezinnen in het algemeen. Ongeveer 1 op 5 ouders heeft behoefte aan steun. Ouders van jongeren hebben naast algemene vragen ook specifieke vragen zoals het stellen van grenzen.

Bij de inventarisatie van het bestaand aanbod, blijkt dat er wel wat aanbod voorhanden is voor ouders van jongeren. Ouders kunnen op heel wat plaatsen terecht voor informatie en voorlichting, er is ook een waaier van aanbod op vlak van pedagogisch advies. Voor instrumentele hulp en versterken van het sociale netwerk is het aanbod beperkter.

Het is en blijft belangrijk te investeren in opvoedingsondersteuning aan ouders van jongeren. EXPOO blijft in de toekomst zijn rol hierin opnemen. Zo zal EXPOO blijven investeren in het ondersteunen en stimuleren van kwaliteitsvol aanbod en de ontwikkeling van nieuw aanbod.

Ken je EXPOO?

EXPOO is het expertisecentrum opvoedingsondersteuning van de Vlaamse overheid. Je komt alles te weten over EXPOO en opvoedingsondersteuning in Vlaanderen en Brussel op **www.expoo.be**

We maken graag kennis met je!

Heb je interesse in een bepaalde vorming? Wil je in contact komen met andere organisaties of professionals? Ben je op zoek naar kennis rond opvoeden & opvoedingsondersteuning? Of wil je zelf graag kennis delen? Aarzel niet om contact op te nemen als je met een vraag zit, een idee hebt of gewoon graag wat gedachten uitwisselt.

Groeimee.be

Heb je een opvoedvraag of wil je meer weten over een bepaald opvoedthema? Op Groeimee.be vind je betrouwbare informatie over allerlei opvoedthema's. Snuister tussen de opvoedtips, filmpjes, veelgestelde vragen, ...

Groeimee.be
over opvoeden gesproken

Zo kan je EXPOO bereiken:

- > door een mailtje te sturen naar info@expoo.be
- > telefonisch op het nummer 02 533 13 43